

3/2020

BIBLIOTEKARZ

Współpraca bibliotek publicznych
i szkolnych w świetle celów i zadań
Narodowego Programu Rozwoju
Czytelnictwa w latach 2014, 2016-2017

Zachodniopomorska Biblioteka
Cyfrowa „Pomerania”. 10 lat
dokumentowania historii regionu

Nie tylko o czytaniu prasy bibliotekarskiej

Centra usług społecznych

Spis treści

OD REDAKTORA (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTYKUŁY

Grażyna Walczewska-Klimczak: Współpraca bibliotek publicznych i szkolnych w świetle celów i zadań Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w latach 2014, 2016-2017 – 4
Ewa Dombek: Nie tylko o czytaniu prasy bibliotekarskiej – 13

Z BIBLIOTEK

Lilia Marcinkiewicz: Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”. 10 lat dokumentowania historii regionu – 18
Anna Wysocka: Bibliografia Warmii i Mazur nieprzerwanie od 1945 r. – 22

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Moniuszko w rytmach samby... (Agnieszka Prymak-Sawic) – 25

SPRAWOZDANIA I RELACJE

Czeskie Budziejowice. O czeskich księżniczkach raz jeszcze (Lilianna Nalewajska) – 28
Biblioteka miejscem innowacji (Joanna Trusiuk) – 31

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

Biblioteki dla dzieci i ich działalność – dwie książki, dwa spojrzenia (Grażyna Lewandowicz-Nosal) – 34

PRAWO BIBLIOTECZNE

Centra usług społecznych (Rafał Golat) – 36

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Alicja Skrzypczak-Jurkowska (Marek Dubiński) – 39

Z ŻYCIA SBP

#1LIB1REF 2020 • Mistrz Promocji Czytelnictwa 2019 • Bibliografia fonografii polskiej na portalu SBP • Czasopisma naukowe SBP w systemie OJS • Nagroda Naukowa im. A. Łysakowskiego za 2019 r. • Konkurs na plakat Tygodnia Bibliotek 2020 rozstrzygnięty (Marzena Przybysz) – 40

Z ŻYCIA KOSZYKOWEJ

XXIX Sesja Varsawianistyczna „Warszawa w kulturze dla dzieci i młodzieży” (Marta Niewieczerał, Maciej Skowera) • Czar dawnego kina (Piotr Kitrasiewicz) – 41

POSTAKTUALIA (Jacek Wojciechowski) – 43

W KILKU SŁOWACH – 17, 27, 33

Contents

FROM THE EDITOR (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTICLES

Grażyna Walczewska-Klimczak: Cooperation of Public and School Libraries in the light of Tasks and Objectives of *The National Programme for the Development of Reading* in the Years 2014, 2016-2017 – 4

Ewa Dombek: Not Only on Reading Library Journals – 13

FROM LIBRARIES

Lilia Marcinkiewicz: West-Pomieranian Digital Library „Pomerania”: 10 Years of Documenting the Region's History – 18

Anna Wysocka: Warmia and Mazury Bibliography Continuously from 1945 – 22

ON LIBRARIES IN THE PRESS

Moniuszko with the Rhythms of Samba... (Agnieszka Prymak-Sawic) – 25

EVENTS AND REPORTS

Czeskie Budziejowice: on Czech Libraries Once More (Lilianna Nalewajska) – 28

Library as a Place for Innovation (Joanna Trusik) – 31

REVIEW OF PUBLICATIONS

Children Libraries and Their Activities – Two Books, Two Perspectives (Grażyna Lewandowicz-Nosal) – 34

LIBRARY LAW

Centers for Social Services (Rafał Gola) – 36

OBITUARIES

Alicja Skrzypczak-Jurkowska (Marek Dubiński) – 39

FROM THE PLA

#1Lib1Ref 2020 • Master of Reading Promotion 2019 • Bibliography of Polish Phonography on the PLA Portal • Polish Librarians Association Scientific Journals in the OJS System • A. Łysakowski Scientific Award for the Year 2019 r. • Contest for Libraries Week 2020 Poster Is Concluded (Marzena Przybysz) – 40

FROM THE WARSAW PUBLIC LIBRARY IN KOSZYKOWA ST.

29th Varsavianist Session „Warsaw in the Culture for Children and Teenagers” (Marta Niewieczerzał, Maciej Skowera) • The Charm of Old Movies (Piotr Kitrasiewicz) – 41

POST-CURRENT EVENTS (Jacek Wojciechowski) – 43

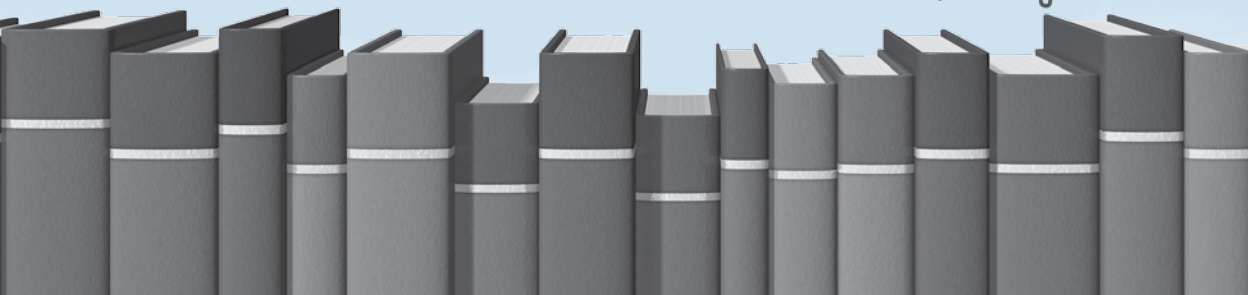
IN A NUTSHELL – 17, 27, 33

Od Redaktora

Marcowy numer „Bibliotekarza” przedstawia teksty nawiązujące tematycznie do artykułów zamieszczonych w poprzednich numerach, a także inicjujące nowe problemy i wątki praktyki i teorii bibliotekarstwa. W dziale „Artykuły” zamieszczamy dwa teksty. Pierwszy z nich, *Współpraca bibliotek publicznych i szkolnych w świetle celów i zadań Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w latach 2014, 2016-2017* dr Grażyny Walczewskiej-Klimczak, dotyczy działań bibliotek publicznych i szkolnych wynikających z ich uczestnictwa w Priorytecie 3 NPRCz. Autorka omawia wnioski z badań ankietowych przeprowadzonych przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej wśród bibliotek publicznych i szkolnych biorących udział w programie, a dotyczących m.in. celów i zasięgu współpracy, form pracy bibliotecznej oraz jej efektów organizacyjnych. Ważnym przesłaniem wynikającym z badań jest deklaracja współpracy między badanymi bibliotekami, chęć wzbogacania oferty, z myślą zarówno o użytkowników bibliotek, jak i rozwoju bibliotecznych instytucji. Drugi artykuł, *Nie tylko o czytaniu prasy bibliotekarskiej* Ewy Dombek, przedstawia refleksje Autorki na marginesie seminarium pt. *Czasopisma bibliotekarskie w Polsce. Jubileusz 100-lecia „Bibliotekarza” i 70-lecia „Poradnika Bibliotekarza”*, które odbyło się 22 listopada 2019 roku w gmachu Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy. Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Jubileusz tych ważnych dla bibliotekarzy periodyków był m.in. okazją do przypomnienia, jak ważną rolę powinny one pełnić w rozwoju zawodowym każdego bibliotekarza, niezależnie od postaci czytanych tekstów (druk, wersja online). Zdaniem Autorki nie tylko tradycja wydawania „Bibliotekarza” i „Poradnika Bibliotekarza” powinna zachęcać do sięgania po nie, ale cenna zawartość merytoryczna i formuła publikowanych tekstów, wynikająca z otwartości na współpracę, dialog i merytoryczną dyskusję. W dziale „Z bibliotek” zamieszczamy dwa artykuły. W pierwszym, *Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”. 10 lat dokumentowania historii regionu*, Lilia Marcinkiewicz z Książnicy Pomorskiej w Szczecinie przedstawia historię powstania projektu biblioteki cyfrowej, biblioteki i instytucje współpracujące przy jej tworzeniu i rozwoju, zamieszczone zasoby biblioteczne oraz zadania Książnicy Pomorskiej w Szczecinie. Ważnym aspektem powstania Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej „Pomerania” były potrzeby i oczekiwania czytelników. Drugi artykuł, *Bibliografia Warmii i Mazur – nieprzerwanie od 1945 r.* autorstwa Anny Wysockiej z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, przedstawia historię powstania bibliografii Warmii i Mazur, zespoły bibliografów pracujących przy jej powstawaniu oraz współpracę z bibliotekami publicznymi w województwie. Na podkreślenie zasługuje rola Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie w zakresie koordynacji prac nad bibliografią. W dziale „Sprawozdania i relacje” zamieszczamy dwa teksty. Pierwszy, *Czeskie Budziejowice. O czeskich księżniczkach raz jeszcze* Lilianny Nalewajskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Autorka omawia działalność dwóch bibliotek: Biblioteki Uniwersytetu Południowoczeskiego i Biblioteki Naukowej Południowych Czech w Czeskich Budziejowicach. Drugi, autorstwa Joanny Trusiuk z Książnicy Podlaskiej w Białymstoku *Biblioteka miejscem innowacji*, przedstawia działania bibliotek województwa podlaskiego uczestniczących w konkursie „Biblioteka miejscem innowacji”.

W dziale „Prawo biblioteczne” przedstawiamy artykuł Rafała Golata *Centra usług społecznych*. Numer dopełniają stałe rubryki, w tym „O bibliotekach w prasie”, „Z życia SBP”, „Z życia Koszykowej” oraz „Przegląd piśmiennictwa”, w którym zamieszczamy recenzję dwóch książek dla dzieci: Marleny Gęborskiej *Biblioteka aktywnie promująca książkę dziecięcą* oraz Agaty Walczak-Niewiadomskiej *Wczesna alfabetyzacja i jej miejsce w działalności bibliotek* autorstwa dr Grażyny Lewandowicz-Nosal. Marcowy numer „Bibliotekarza” zamykają *Postaktualia* Jacka Wojciechowskiego.

Elżbieta Stefanowicz

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK PUBLICZNYCH I SZKOLNYCH W ŚWIELE CELÓW I ZADAŃ NARODOWEGO PROGRAMU ROZWOJU CZYTELNICTWA w latach 2014, 2016–2017

Współpraca bibliotek publicznych i szkolnych w ostatnich 5 latach nabiera szczególnego znaczenia i dynamiki, co jest bezpośrednio związane z włączaniem bibliotek szkolnych i pedagogicznych do realizacji zadań Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa (NPRCz). Proces ten przebiegał w kilku etapach, poczynając od 2014 r.

W artykule przedstawiam najważniejsze wnioski z badań ankietowych na temat współpracy bibliotek publicznych i szkolnych, będących konsekwencją wdrażania Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 2/2014 r. oraz informacje o praktykach współpracy obydwu typów bibliotek, jakie uzyskano dzięki badaniu efektywności działań, wynikających z celów Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” w roku 2016 i w 2017.

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK W RAMACH NPRCZ PRIORYTET 2/2014

W 2014 r. po raz pierwszy biblioteki szkolne zostały uwzględnione przy zakupie nowości dla uczniów w pilotażowym resortowym programie **Priorytet 2 Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych zgodnie z potrzebami partnerskich bibliotek szkolnych (szkół stopnia podstawowego i gimnazjów) z kwotą 3 mln zł**. Projekt skierowany był do bibliotek publicznych, które nawiązały współpracę z bibliotekami szkolnymi w celu zwiększenia poziomu czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży oraz poprawy jakości obsługi czytelniczej tych grup poprzez zakup nowości

wydawniczych¹. Decyzja Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) o uruchomieniu w 2014 r. Priorytetu 2, umożliwiającą włączenie bibliotek szkolnych do programu zakupu nowości, była odpowiedzią na alarmujące od kilku lat informacje ze strony nauczycieli bibliotekarzy o braku środków na zakupy najnowszej literatury dla młodych czytelników do zasobów szkolnych placówek².

Zgodnie z regulaminem do udziału w programie Priorytet 2 w 2014 r. zakwalifikowano 416 wniosków złożonych przez biblioteki publiczne na zakup nowości w partnerstwie z 1174 bibliotekami szkolnymi. Omówienie najważniejszych efektów realizacji tego pilotażowego programu na podstawie analizy dokumentacji Priorytetu 2/2014 ukazało się już w 2017 r.³.

W 2016 r. Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej przeprowadził w bibliotekach publicznych i szkolnych zespołach szkół (szkoła podstawowa oraz gimnazjum), uczestniczących w programie w 2014 r., ankietę dotyczącą m.in. losów depozytu kupionych nowości, charakteru współpracy bibliotek w kolejnych latach, oceny przez obie grupy zawodowe bibliotekarzy efektów realizacji zapoczątkowanych w 2014 r. zadań. Ankieta została wysłana pocztą do łącznie 215 bibliotek publicznych i 309 bibliotek szkolnych. Zwrotnie otrzymano odpowiedzi ze 172 bibliotek publicznych i 152 bibliotek szkolnych⁴, ale nie wszystkie pozyskane ankiety dotyczyły bibliotek powiązanych tymi samymi umowami partnerstwa. Oznacza to, że otrzymany materiał daje podstawy do omówienia tendencji

w odpowiedziach bibliotekarzy publicznych i nauczycieli bibliotekarzy charakteryzujących relacje i praktyki współpracy między bibliotekami, które są jednocześnie elementem diagnozy sytuacji środowiska zawodowo związanego z obecnością książki w życiu młodych czytelników.

Sporządzono dwa osobne narzędzia badawcze, kwestionariusze ankiet, zarówno z pytaniami zamkniętymi (z przewagą pytań o możliwym wielokrotnym wyborze), z pytaniami półotwartymi oraz z pytaniami otwartymi. Wykorzystano również pytania dotyczące form praktykowania współpracy w obydwu typach bibliotek w układzie graficznych tabel. Zakres problemowy pytań w obszarach dotyczących współpracy bibliotek miał jednakową zawartość.

CELE WSPÓŁPRACY BIBLIOTEK PUBLICZNYCH I SZKOLNYCH

Świadomość celów współpracy jest ważnym czynnikiem, który może optymalizować jej praktykowanie przez strony współdziałające. Badani bibliotekarze zarówno bibliotek publicznych, jak i nauczyciele bibliotekarze byli zgodni w ustalaniu hierarchii przyczyn jej podjęcia. Jak pokazuje Tabela 1 zdefiniowanie największego problemu, jakim jest brak lub niewystarczająca liczba nowości w bibliotekach szkolnych, wskazuje na potrzebę pozyskiwania dodatkowych środków na ich zakup, na co zwracali uwagę przede wszystkim bibliotekarze z bibliotek publicznych (22,4%)

i w mniejszym stopniu bibliotekarze bibliotek szkolnych – w 14% odpowiedzi. Jest znaczące, że badani uczestnicy Priorytetu 2 nie wskazywali zakupu nowości, jako celu samego w sobie, ale przede wszystkim zwrócili uwagę na cel podstawowy, jakim jest promocja czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Jedna czwarta bibliotekarzy z bibliotek publicznych i prawie 30% nauczycieli bibliotekarzy zgodnie dokonali takich wskazań. W badanej grupie ważne też okazały się dotychczasowe dobre doświadczenia ze współpracy tych dwóch instytucji, działających w najbliższym otoczeniu uczniów. Możliwość uczestnictwa i rozwijania współpracy okazała się ważnym aspektem, przede wszystkim dla bibliotekarzy z bibliotek publicznych (prawie 12% wskazań).

Nasze badania przeprowadziliśmy w 2016 r. W przypadku wszystkich 172 bibliotek publicznych biorących udział w badaniu w tym roku, zainicjowane partnerstwa w 2014 r. odbyły się z ich inicjatywy (40% z nich o możliwości udziału w Prioryecie 2 dowiedziało się ze strony internetowej Biblioteki Narodowej). Ciekawa była dla nas informacja, na ile współpraca nawiązana formalnie poprzez umowę partnerską między szkołami a bibliotekami publicznymi rozwinęła się, okrzepła, czy też uległa rozluźnieniu.

Zdecydowana większość bibliotekarzy wskazywała na zintensyfikowanie praktykowania współpracy – która to sytuacja stała się doświadczeniem 40% bibliotek publicznych i w przeszło połowie bibliotek szkolnych (55,8% wskazań). W 2014 r.

Tabela 1.

Przyczyny podjętej współpracy partnerskiej (wielokrotne wybory)

Wyszczególnienie	Cele współpracy (w %)	
	Biblioteki publiczne N=621	Biblioteki szkolne N=443
Potrzeba promocji czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży	24,8	28,2
Możliwość pozyskania dodatkowych środków na zakupy nowości	22,4	14,0
Niewystarczająca liczba nowości w bibliotekach szkolnych	13,5	19,0
Możliwość uczestnictwa we współpracy bibliotek różnych sieci	11,9	9,0
Brak nowości w bibliotekach szkolnych	11,0	11,5
Dotychczasowe dobre doświadczenia ze współpracy	9,2	16,9
Inne przyczyny podjęcia współpracy	7,2	1,4

Źródło: BN

Tabela 2.

Intensywność współpracy pomiędzy bibliotekami publicznymi a szkolnymi po 2014 r.

Wyszczególnienie	Intensywność współpracy (w %)	
	Biblioteki publiczne N=172	Biblioteki szkolne N=152
Współpraca jest intensywniejsza	40,7	55,8
Współpraca utrzymała się, ale z różnym natężeniem i zakresem	24,4	23,9
Biblioteki szkolne i publiczne skupiły się na realizacji zadań własnych	4,9	2,9
Współpraca nie jest kontynuowana	3,5	2,6
Brak odpowiedzi	26,5	14,8

Źródło: BN

nieliczne partnerskie biblioteki zarzuciły współpracę. A blisko 1/4 publicznych i szkolnych w latach 2014-2016 praktykowało współpracę z różnym natężeniem, co pokazuje Tabela 2.

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK W ZAKRESIE ZAKUPU NOWOŚCI W RAMACH PRIORYTETU 2

W regulaminie przyznawania dotacji na zakup nowości w ramach Priorytetu 2 idea współpracy zawarta została w samej formule partnerstwa. Biblioteki partnerskie miały same określić w zawartej formalnoprawnej umowie szczegółowe

zapisy dotyczące koncepcji współpracy biblioteki publicznej z biblioteką szkolną, w 5 obszarach wspólnych działań, które należało przedstawić we wniosku aplikacyjnym, a następnie opisać uzyskane efekty w raporcie realizacyjnym. Dlatego ważnym źródłem wiedzy dla nas w 2016 r. było pytanie o przebieg konsultacji w sprawie zakupu konkretnych książek. Jak wynika z badań zadanie konsultacji zakupu nowości zgodnie z potrzebami partnerskich bibliotek szkolnych zostało odmiennie zapamiętane przez bibliotekarzy publicznych w porównaniu z nauczycielami bibliotekarzami. Ci ostatni przygotowując listę książek do zakupu na

Tabela 3.

Sposób przygotowania listy książek do zakupu (wielokrotne wybory)

Wyszczególnienie	Sposób przygotowania listy książek do zakupu (w %)	
	Biblioteki publiczne N=288	Biblioteki szkolne N=482
Lista książek została przygotowana na prośbę biblioteki publicznej przez nauczyciela bibliotekarza	32,6	13,9
Biblioteka publiczna przygotowała listę wspólnie z biblioteką szkolną	29,5	18,3
Przeprowadziliśmy konsultacje z nauczycielami, rodzicami, bibliotekarzami	12,5	13,5
Przeprowadziliśmy konsultacje z uczniami	11,1	14,5
W opracowaniu listy korzystaliśmy z recenzji książek dla dzieci i młodzieży w literaturze fachowej	12,6	13,9
Konsultacje z bibliotekami pedagogicznymi	-	3,1
Pomocne były blogi o książkach	1,1	8,3
Inny sposób przygotowania listy (m.in. wykazy książek nagradzanych, polecanych)	-	11,4
Nie było czasu na długie konsultacje	0,6	3,1

Źródło: BN

prośbę biblioteki publicznej (blisko 14% deklaracji), bądź wspólnie z biblioteką publiczną (blisko 20% wskazań) przeprowadzili więcej konsultacji: z uczniami, nauczycielami z macierzystych szkół, z rodzicami uczniów, z metodykami z bibliotek pedagogicznych. Poszukiwali też częściej informacji na temat wartych kupienia książek dla dzieci i młodzieży w literaturze fachowej, na blogach poświęconych książkom, na listach książek nagradzanych (konkurs Książka Roku Polskiej Sekcji IBBY). Bibliotekarze publiczni przede wszystkim, zgodnie z regulaminem Priorytetu 2 pozostawili sporządzenie listy nowości do zakupu nauczycielom bibliotekarzom, którzy mieli wskazać potrzeby swoich bibliotek i czytelników (blisko 1/3 wskazań), sobie przypisując nieco mniejsze sprawstwo w tym zadaniu. Szczegółowy rozkład odpowiedzi w obydwu badanych grupach przedstawia Tabela 3.

FORMY PRACY BIBLIOTECZNEJ ZREALIZOWANE W RAMACH PRIORYTETU 2

W ankietach skierowanych do bibliotekarzy uwzględniliśmy pytania, które miały pokazać praktyczną stronę realizacji podstawowego dla bibliotekarzy uczestniczących w Priorytecie 2 celu, jakim była promocja czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży (Tabela 1). W rozbudowanych tabelach prosiliśmy o wskazanie miejsca realiza-

cji 17 form pracy, które sami bibliotekarze wybierali w ramach planowanej współpracy, już na etapie aplikowania do udziału w programie. Tabela 4 wskazuje na różną ocenę aktywności własnej partnerskich bibliotek w rzeczywistej pracy z czytelnikami. Bibliotekarze publiczni bardziej podkreślali własne zaangażowanie, a nauczyciele bibliotekarze wyżej ocenili aktywność w rozbudzaniu zainteresowań uczniów kupionymi książkami, które odbywały się na terenie szkoły.

Podobny wniosek można postawić po przeanalizowaniu wskazań obydwu badanych grup bibliotekarzy w odniesieniu do przebiegu i organizacji jednej z popularnych form pracy bibliotecznej (spośród wyżej wspomnianych 17 form), jaką są lekcje biblioteczne. Bibliotekarze z bibliotek publicznych ocenili, że więcej takich lekcji odbyło się w bibliotece publicznej, natomiast nauczyciele bibliotekarze wskazywali na większą liczbę lekcji, które odbyły się w obrębie zajęć szkolnych (Tabela 5).

Prawidłowość w ocenie aktywności bibliotek polegająca na podkreślaniu przez badanych bibliotekarzy i nauczycieli bibliotekarzy większego wkładu pracy własnej instytucji utrzymuje się w odniesieniu do 8 z 10 form pracy bibliotecznej, które spośród 17 uwzględnionych w kwestionariuszu ankiety otrzymały najwięcej wskazań wśród badanych. Dotyczy to: głośnego czytania, konkursów, wystaw, dyskusji bibliotecznych, spo-

Tabela 4.

Zrealizowane formy pracy w odniesieniu do 17 wybranych działań (wybory wielokrotne)

Wyszczególnienie	Formy pracy w odniesieniu do 17 wybranych działań (w %)	
	Biblioteki publiczne N=1950	Biblioteki szkolne N=2416
W bibliotece publicznej	51,6	25,6
W bibliotece szkolnej	31,4	34,0
Podczas lekcji w szkole	13,3	39,4
W innych miejscach (świątelnia, boisko)	3,7	1,0

Źródło: BN

Tabela 5.

Realizacja lekcji bibliotecznych z zakupionymi nowościami (wybory wielokrotne)

Wyszczególnienie	Realizacja lekcji bibliotecznych (w %)	
	Biblioteki publiczne N=236	Biblioteki szkolne N=362
Biblioteka szkolna	35,2	35,4
Biblioteka publiczna	57,2	20,2
Podczas lekcji w szkole	7,6	44,1
W innych miejscach (świątelnia, boisko)	-	0,3

Źródło: BN

tkan tematycznych, lekcji innych niż biblioteczne, warsztatów, zajęć teatralnych⁵.

Badani bibliotekarze w odniesieniu do dwóch form pracy oddali pierwszeństwo swoim partnerom. I tak nauczyciele bibliotekarze przyznali, że spotkania z autorami częściej były organizowane w bibliotece publicznej. Natomiast bibliotekarze z bibliotek publicznych wskazali, że projekty edukacyjne były częściej realizowane w bibliotece szkolnej i szkole niż w bibliotece publicznej. Wskazania te potwierdzają wkład bibliotek: publiczne z większymi lokalami organizują spotkania, a szkolne bardziej doświadczone w działaniach dydaktycznych częściej realizują projekty edukacyjne. Nie zmienia to ogólnego wniosku o zróżnicowanej wśród badanych bibliotekarzy ocenie wkładu pracy na rzecz własnej placówki związanej z zakupionymi nowościami.

Odmienność oceny poziomu zaangażowania w działania promocyjne obydwu badanych grup nie świadczy bynajmniej o sprzeczności. W naszej opinii jest to najpewniej efekt braku jednolitego narzędzia do rejestrowania różnych aktywności w ramach realizacji zadań związanych z udziałem w Prioryecie 2.

Z powyższych informacji wynika, że biorąc udział w pilotażowym programie:

- partnerskie biblioteki zgodnie z najważniejszymi efektami programu współpracowały ze sobą,
- bibliotekarze bibliotek publicznych i nauczyciele bibliotekarze różnie oceniali stopień zaangażowania obydwu partnerów w odniesieniu do 17 form pracy z dziećmi i młodzieżą, co może świadczyć o niekompletności kryteriów ewaluacyjnych przyjętych w trakcie realizacji programu.

Preferencje w ocenie wybranych powyżej aspektów partnerstwa wyraźnie świadczą o nastawieniu bardziej emocjonalnym niż statystycznym, opisowym w podejściu do realizacji zadań Priorytetu 2 przez współpracujące ze sobą biblioteki szkolne i publiczne – wyraźne podkreślanie walorów samej współpracy, a nie efektów.

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK W RAMACH NPRCZ PRIORYTET 3 W 2016 R. I W 2017 R.

W 2016 r. MEN wspólnie z MKiDN przystąpiło do rządowego wieloletniego Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w latach 2016-2020. W ramach **Priorytetu 3 Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym za-**

kup nowości wydawniczych organy prowadzące szkoły oraz biblioteki pedagogiczne otrzymały w kolejnych latach wsparcie finansowe na zakup książek do bibliotek tak szkolnych, jak i pedagogicznych⁶. Środki finansowe na ten cel w latach 2016-2020 z budżetu państwa wynoszą 150 mln zł (w każdym roku 30 mln zł, która to kwota jest powiększana o 20% wkładu własnego organizatora szkoły).

Możliwość przeprowadzenia monitorowania realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” wynikała wprost z Uchwały nr 180/2015 Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” i Uchwały nr 190/2018 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2018 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”.

Ankieta została zamieszczona na platformie Systemu Ewaluacji Oświaty (dalej SEO). Ostatecznie na platformie SEO kwestionariusz ankiety wypełniły 5942 biblioteki szkolne⁷, **co stanowi 80% ogółu bibliotek uczestniczących w programie w 2016 r. i 2017 r.** (w 2016 r. w programie wzięło udział 3648 bibliotek szkolnych, w 2017 – 3765).

Celem badania oceniającego efektywność realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” w roku 2016 i 2017 było:

- zebranie informacji uzupełniających sprawozdania MEN z realizacji zadań Priorytetu 3. w latach 2016-2017,
- opisanie wielkości uczniowskich wypożyczeń z bibliotek szkolnych,
- obserwacja dostępności najchętniej czytanych przez uczniów książek w bibliotekach szkolnych beneficjentach Priorytetu 3,
- opisanie charakteru współpracy bibliotek publicznych i szkolnych⁸.

W aktach prawnych ustanawiających NPRCz na lata 2016-2020 współpraca bibliotek szkolnych i publicznych oraz pedagogicznych jest wskazana w podwójnym znaczeniu. Przede wszystkim jako cel szczegółowy Programu, a następnie jako jedna z pięciu form realizacji Priorytetu 3⁹. Ponadto w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 NPRCz wskazano w § 3 ust. 1 pkt 2 m.in. **organ prowadzący szkoły jest zobowiązany zapewnić, aby szkoły, w odniesieniu do których uzyskał wsparcie finansowe podjęły współpracę z biblioteką publiczną lub peda-**

gogiczną, obejmującą: planowanie zakupów książek; wymianę informacji o wydarzeniach promujących czytelnictwo¹⁰.

W porównaniu z regulaminem NPRCz Priorytet 2/2014, w którym same biblioteki ustalały 5 obszarów partnerskiej współpracy, regulacje rządowego programu zalecały zadania współpracy bibliotek, bez ich konkretyzacji w skali bibliotek całego kraju, z jednoczesnym wskazaniem, że celem współpracy ma być wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów. Kilka pytań w kwestionariuszu monitoringu dotyczyło tej właśnie kwestii. Analiza wypowiedzi nauczycieli bibliotekarzy pozwala na opisanie praktyk współpracy, czyli:

- końcowych ustaleń w ramach konsultacji dotyczących zakupu nowości,
- przebiegu konsultacji zakupu nowości,
- trybu przeprowadzania konsultacji zakupu nowości,
- efektów organizacyjnych współpracy między bibliotekami.

Jak wynika z wypowiedzi nauczycieli bibliotekarzy, uzyskanych dzięki badaniu, przeszło 3/4 (77%) bibliotek szkolnych, które wzięły udział w monitoringu, współpracuje z bibliotekami publicznymi.

KOŃCOWE USTALENIA W RAMACH KONSULTACJI DOTYCZĄCYCH ZAKUPU NOWOŚCI

Bibliotekarze z bibliotek szkolnych przede wszystkim uznali, że najlepszą drogą do wzmoc-

nienia zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów jest kupowanie nowości do biblioteki szkolnej i publicznej zgodnie z potrzebami swoich czytelników (57,5% wskazań) oraz kupowanie nowości najchętniej czytanych zarówno do biblioteki szkolnej, jak i publicznej (42% wskazań).

Wykres 1 pokazuje ponadto, że bibliotekarze szkolni w ramach dotacji na zakup nowości wybierali w równych proporcjach lektury, beletrystykę i książki popularnonaukowe oraz zdecydowanie rzadziej podejmowali decyzje nie dublowania kupowanych tytułów do biblioteki szkolnej w przypadku, gdy książka znajdowała się w bibliotece publicznej.

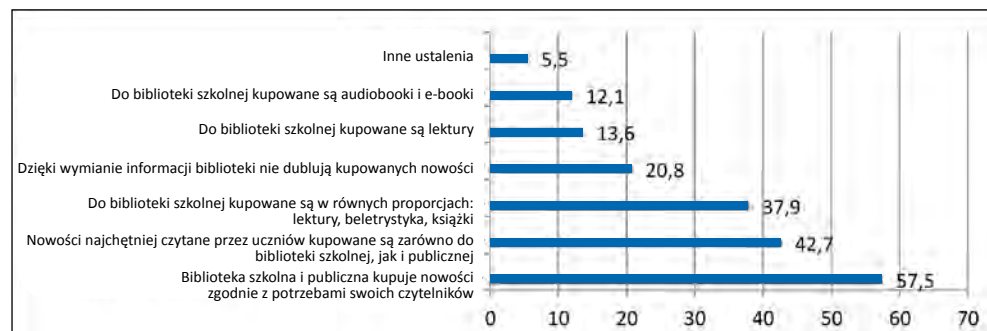
PRZEBIEG KONSULTACJI ZAKUPU NOWOŚCI

W przebiegu konsultacji zakupu nowości najczęściej bibliotekarze z bibliotek publicznych informowali o najchętniej czytanych przez dzieci i młodzież w swojej placówce książkach (52,7% wskazań), opiniowali listy planowanych zakupów przez biblioteki szkolne (39% wskazań) oraz otrzymywali od nauczycieli bibliotekarzy informacje o potrzebnych w bibliotece szkolnej lekturach i książkach beletrystycznych (odpowiednio 35% i 27% wskazań).

Wykres 2 wyraźnie pokazuje, że współpracujący bibliotekarze dążyli do realizacji w zakupie nowości takich książek, które są najchętniej wypożyczane i którymi młodzi czytelnicy się interesują. Pozostaje to w zgodzie z intencją inicjatorów NPRCz.

Wykres 1.

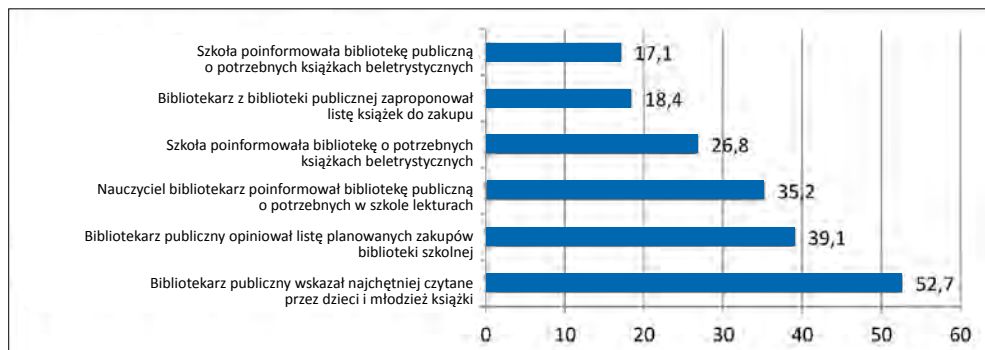
Końcowe ustalenia w ramach konsultacji dotyczących zakupu nowości na podstawie ankiety: *Arkusz monitorowania realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 NPRCz w latach 2016-2017* (N=5 942) wybory wielokrotne – sierpień 2019 r.

Źródło: MEN/SEO

Wykres 2.

Przebieg konsultacji zakupu nowości na podstawie ankiety: *Arkusze monitorowania realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 NPRCz w latach 2016-2017* (N=5 942); wybory wielokrotne – sierpień 2019 r.

Źródło: MEN/SEO

TRYB PRZEPROWADZANIA KONSULTACJI MIĘDZY BIBLIOTEKAMI

Jak pokazuje Wykres 3 nauczyciele bibliotekarze zdecydowanie preferowali bezpośrednie kontakty z bibliotekarzami bibliotek publicznych: indywidualne kontakty (70% wyborów), spotkania robocze (w ponad 60%) oraz komunikację telefoniczną niż komunikację pośrednią (poczta e-mailowa, sieć). Do rzadkości należało uczestnictwo (a najpewniej i organizacja) konferencji konsultacyjnych.

EFEKTY ORGANIZACYJNE WSPÓŁPRACY MIĘDZY BIBLIOTEKAMI

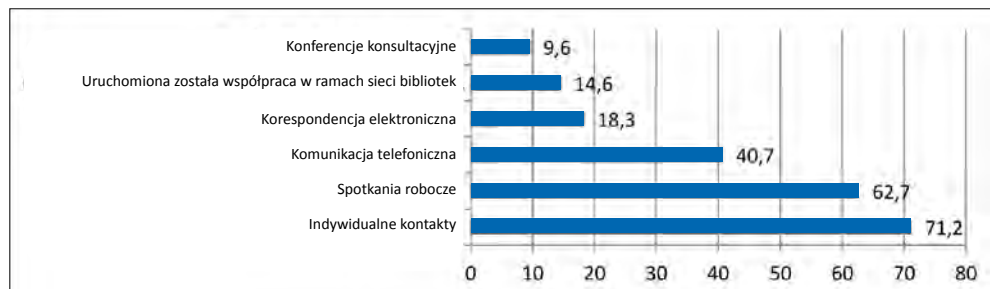
Charakterystykę przebiegu współpracy pomiędzy bibliotekami szkolnymi i publicznymi dopeł-

niają informacje o efektach organizacyjnych tej współpracy. Wobec wykazanej powyżej przewagi indywidualnych kontaktów w ramach współpracy, nie budzi zaskoczenia zestawienie zilustrowane Wykresem 4. W praktyce zdecydowana większość nauczycieli bibliotekarzy i bibliotekarzy bibliotek publicznych – aż 60% (3650 bibliotek szkolnych) nie formalizuje swoich działań w ramach podejmowanej współpracy. Do rzadkości należą: rejestry zadań obu bibliotek, plany promocji, powoływanie stałych zespołów konsultacyjnych, budowanie programów współpracy obydwu typów bibliotek.

Badanie oceniające efektywność realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” w roku 2016 i 2017 w kontekście współpracy między bibliotekami szkolnymi a publicznymi wykazało, że:

Wykres 3.

Tryb przeprowadzania konsultacji między bibliotekami na podstawie ankiety: *Arkusze monitorowania realizacji przez biblioteki szkolne zadań w ramach Priorytetu 3 NPRCz w latach 2016-2017* (N=5 942); wybory wielokrotne – sierpień 2019 r.

Źródło: MEN/SEO

Wykres 4.

Efekty organizacyjne współpracy między bibliotekami na podstawie ankiety: *Arkusz monitorowania realizacji przez biblioteki szkolne zadania w ramach Priorytetu 3 NPRCz w latach 2016-2017 (N=5 942); wybory wielokrotne – sierpień 2019 r.*

Źródło: MEN/SEO

- biblioteki realizując cel główny NPRCz, jakim jest wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów, przede wszystkim dokonują zakupów książek najchętniej czytanych przez młodych czytelników zarówno do biblioteki szkolnej, jak i publicznej

- bibliotekarze obydwu typów bibliotek wymieniając informacje o najchętniej czytanych książkach, potrzebnych lekturach, beletrystyce i książkach popularnonaukowych ustalają to w drodze indywidualnych kontaktów i roboczych spotkań

- współpraca bibliotekarzy przebiega w niesformalizowanej formie.

PODSUMOWANIE

Współpraca bibliotek szkolnych i publicznych należy do tematów obecnych zarówno w literaturze poświęconej metodyce pracy bibliotecznej¹⁰, jak i w aktach prawnych dotyczących organizacji i działalności bibliotek¹¹.

Programy rządowe wspierające czytelnictwo, o których pisałam powyżej, stanowią nową odsłonę dla współpracy między bibliotekami szkolnymi a publicznymi. Bibliotekarze obydwu typów bibliotek zawsze byli bezpośrednio włączeni w misję wspierania czytelnictwa, rozwoju zainteresowań czytelniczych młodych ludzi. Ale obecnie postawieni zostali w roli ekspertów, którzy mają niezbędną wiedzę, doświadczenie i energię do realizacji tych ważnych dla pomyślności całej naszej społeczności zadań. Dlatego ważne jest, aby sprawdzone praktyki, metodyczne sukcesy, skuteczne projekty przeprowadzane dzięki coraz intensywniejszej współpracy były wykorzystane

w skali większej niż nieformalne, indywidualne doświadczenie bibliotekarzy realizujących cele Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa.

Biblioteki szkolne są obligowane do sporządzania sprawozdań z realizacji zadań w ramach NPRCz, a współpracujące z nimi biblioteki publiczne też dokonują takich podsumowań w swojej sprawozdawczości. Nie chodzi tu więc o mnożenie dodatkowej dokumentacji wspólnie podejmowanych działań. Uważam raczej za wskazane organizowanie cyklu konferencji regionalnych pod auspicjami bibliotek pedagogicznych z nastawieniem na prezentację efektów współpracy bibliotekarzy: rankingów ulubionych przez uczniów książek, prezentację sprawdzonych metod pracy w bibliotekach z tekstem i młodym czytelnikiem, jak również przykładami działań nieskutecznych w rozwijaniu zainteresowań literaturą i czytaniem. Inną formą upowszechniania wiedzy o dobrych efektach współpracy bibliotek publicznych i szkolnych mogą być również monograficzne numery jej poświęcone w prasie bibliotekarskiej. Inicjatywy takie były już podejmowane przez redakcję „Biblioteki w Szkole”¹². Warunkiem tego jest oczywiście nastawienie samych bibliotekarzy szkolnych i publicznych na utrwalenie własnych dokonań oraz ich ewaluację. Tak, aby partnerzy współpracy sami mieli świadomość tego, co jest ich wspólnym sukcesem, a co można jeszcze doskonalić.

Dr Grażyna Walczewska-Klimczak
Biblioteka Narodowa

Tekst wpłynął do Redakcji pod koniec 2019 r.

PRZYPISY

- ¹ Priorytet 2/2014 realizowany był w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014-2020.

- ² *Biblioteki w Polsce. Stan na 2012 r.* <http://ksiegarnia.bn.org.pl/s/wyniki/k/wolny/>
- ³ WALCZEWSKA-KLIMCZAK, G., Partnerstwo bibliotek publicznych i szkolnych – z doświadczeń realizacji pilotażowego programu zakupu nowości do bibliotek publicznych w partnerstwie ze szkolnymi, *Priorytet 2/2014*, w: M. Antczak (red.) *Inspiracje czytelnicze młodego pokolenia*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Warszawa: Wydaw. SBP 2017, ISBN 978-83-8088-713-8 (WUŁ); 978-83-64203-86-2 (SBP), Partnerstwo bibliotek publicznych i szkolnych, *Biblioteka w Szkole 2017*, nr 4, s. 6-7.
- ⁴ Z podsumowania realizacji Priorytetu 2/2014 r. wynikało, że współpraca w zakupie nowości bibliotek publicznych z bibliotekami zespołów szkół ze względu na bardzo zróżnicowany wiek uczniów mogła mieć ważne znaczenie dla przebiegu współpracy, patrz: G. Walczewska-Klimczak, *Partnerstwo...*, op. cit.
- ⁵ Pozostałe formy pracy uwzględnione w ankiecie na podstawie analizy deklaracji ujętych przez bibliotekarzy w 5 obszarach wspólnej aktywności, to: dyskusje w ramach MDKK, recenzje i rankingi uczniowskie, gry terenowe, wieczorki literackie, imprezy tematyczno-problemowe.
- ⁶ Zgodnie z założeniami Priorytetu 3. NPRCz wsparcie finansowe w ramach Programu może być udzielone organom prowadzącym:
 - a) publiczne i niepubliczne: szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli i szkół dla dorosłych, szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne;
 - b) szkoły, zespoły szkół i szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą;
- c) publiczne i niepubliczne biblioteki pedagogiczne. Dofinansowanie przysługuje jednorazowo dla jednej szkoły w czasie trwania programu, czyli w latach 2016-2020.
- ⁷ Ankietę wypełniło: 3647 szkół podstawowych, 542 gimnazja, 569 liceów ogólnokształcących, 543 techników, 193 zasadnicze szkoły zawodowe, 448 szkół i placówek oświatowych pozostałych typów.
- ⁸ Program Wieloletni Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa – załącznik do uchwały nr 180/2015 RM z dn. 6 października 2015 r., str. 51 i 110.
- ⁹ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Poz. 1667 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r., s. 2.
- ¹⁰ Między innymi: BIAŁKOWSKA, B., *Biblioteka szkolna. Przewodnik dla bibliotekarza*, Warszawa: Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne 1986; ANDRZEJEWSKA, J., *Bibliotekarstwo szkolne. Teoria i praktyka*, T. II, Warszawa: Wydaw. SBP 1996, ISBN 83-85778-60-8 (t. 2); ANDRZEJEWSKA, J., Zakres i formy współpracy między bibliotekami szkolnymi i publicznymi, *Poradnik Bibliotekarza 1997*, nr 1, s. 5-8; STANIÓW, B., *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa: SBP 2012, XI, s. 187-194, ISBN 978-83-61464-65-5; WAWRZEN, K., Kodeks współpracy opartej na partnerstwie, *Biblioteka Publiczna 2018*, nr 12, s. 22-25.
- ¹¹ LEWANDOWICZ-NOSAL, G., Od dekretu do Priorytetu. Współpraca bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi w aktach prawnych z lat 1945-2015, W: *Inspiracje czytelnicze w życiu młodego pokolenia...*, op. cit., s. 19-36.
- ¹² Interesująca zawartość problemowa w bezpłatnym dodatku do *Biblioteki w Szkole* nr 9/2018 pt. *Jak kupować książki, by spodobaly się uczniom?*

Kto czyta książki, żyje podwójnie

Umberto Eco

Książki nie mają właściwości róż, dlatego nie szukajmy wciąż najświeższych

Baron von Münchhausen

Wybór cytatów Ewa Dombek

EWA DOMBEK

NIE TYLKO O CZYTANIU PRASY BIBLIOTEKARSKIEJ

Na marginesie seminarium pt. *Czasopisma bibliotekarskie w Polsce. Jubileusz 100-lecia „Bibliotekarza” i 70-lecia „Poradnika Bibliotekarza”* z 22 listopada 2019 roku

*Nie chodzi, wszak o to, aby ludzie czytali,
ale aby myśleli*

Montesquieu

Zaproszenie na to wydarzenie potraktowałam za zaszczyt. Jestem jedynie bibliotekarzem-praktykiem działającym w dość wąskiej specjalizacji, jaką jest bibliografia, mającym na swoim koncie zaledwie kilkanaście tekstów zamieszczonych na łamach „Bibliotekarza”, a znalazłam się wśród bardziej zasłużonych autorów i redaktorów. Moje artykułki stanowiły niewielki margines wśród wielu innych, niekiedy szalenie ważnych, jakie wypełniały łamy naszego branżowego czasopisma. Ich pojawienie się było dla mnie niespodziewanym wydarzeniem pod koniec drogi zawodowej. Przez większość lat nie myślałam nigdy o pisaniu i tym bardziej drukowaniu czegokolwiek. Zajmowałam się bieżącą pracą, rozwijaniem umiejętności zawodowych w dość wąskim zasięgu, a wszystko bywało trudne ze względu na osobistą sytuację życiową, także ze względu na obecną w nim niepełnosprawność. Teraz jestem już emerytką, co ograniczyło moje kontakty zawodowe.

Po referatach na seminarium nie było niestety czasu na dyskusję. Doszłam więc do wniosku, by wypowiedzieć się w formie pisemnej. Pani redaktor Elżbieta Stefańczyk tak zachęcała...

W referatach przewijało się w różnych kontekstach zagadnienie czytania prasy bibliotekarskiej przez samych bibliotekarzy. Śmiem twierdzić, że problem raczej nie polega na dostępności – cza-

sopisma istnieją zarówno w wersji papierowej, jak i cyfrowej. Należę do generacji, która chyba w dużej części preferuje starszą, tradycyjną postać, ale doceniam wersje cyfrowe, uznając zalety dostępu online. Cieszy niezmiennie determinacja redakcji, by nie rezygnować z dotychczasowej formy. Dziwi jednak oszczędność – o tym mówiła redaktorka naczelna – na prenumeracie wersji papierowej, choć ma to znaczenie dla samego istnienia „Bibliotekarza” czy „Poradnika Bibliotekarza”.

Korzystanie z obu wersji ma swoje zalety i wady. Istnieje możliwość, że wersja papierowa periodyku, mająca wciąż wielu zwolenników, stanie się w jakimś momencie towarem luksusowym (o tym w swoim referacie mówił Jacek Prądziński z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bytowie). Taka wizja może być szalenie frapująca, ale raczej nie zaskakuje. W ubiegłych stuleciach książka i periodyk były dostępne przede wszystkim dla elit, ludzi wykształconych i bogatych. To wynalazek druku i technik powielania tekstu, zwiększania nakładów pozwoliły na trafiać „książki pod strzechy”. Rozwój techniczny pozwolił na nieprawdopodobne przyspieszenie obiegu wiedzy, na dostępność do tekstu. Nie oznacza to niestety, że wszyscy czytają i że mądrze potrafią korzystać z bogatej oferty. W milionach tekstów dostępnych na stronach i portalach w internecie niezmiennie ważna jest

nie tylko umiejętność wyszukania informacji, ale także krytyczna ocena jej wartości merytorycznej, właściwej interpretacji itd.

Istnienie czasopism (przecież nie tylko branżowych) w postaci drukowanej, to szeroko dyskutowany problem. Pojawia się sporo wypowiedzi, w których snuje się katastroficzne wizje upadku prasy i książek w dotychczas znanych formach. Niezależnie pojawiają się zjawiska absolutnie przeczące takim prognozom i niekoniecznie trzeba zaglądać do wyników badań statystycznych. Sądzę, że najwięcej zależy od determinacji i zaangażowania moich młodszych kolegów i koleżanek, chęci identyfikowania się z wykonywanym zawodem, pogłębiania wiedzy o bibliotekarstwie w jak najbardziej szerokim zakresie. To nie chodzi tylko o bibliotekę, w której się przechowuje, opracowuje i udostępnia zbiory... To mnóstwo zagadnień, tematów ze wszystkich dziedzin nauki, kultury, życia społecznego. Każdy znajdzie swój kąt czy niszę. Studenci bibliotekoznawstwa w latach 70. XX w. uczyli się zarówno języka angielskiego czy niemieckiego, ale także łaciny. Znakomitym źródłem do poszerzania wiedzy były zajęcia z historii powszechnej, historii nauki, literatury, nauk pomocniczych historii, ale także logiki, teorii informacji... Do dziś wierzę, że szeroko pojęte bibliotekarstwo (a właściwie bibliologia – czyli wszystko, co dotyczy umownie „książki” – więc szeroko pojęte pojęcie informacji naukowej, ale także księgarstwo, ruch wydawniczy i wiele innych pokrewnych dziedzin), to jeden z najbardziej interdyscyplinarnych obszarów. W dzisiejszym zmieniającym się błyskawicznie świecie zmienia się rola i funkcja naszego zawodu, a przypuszczalnie ulega on całkowitej transformacji. Jeśli pracownik biblioteki ma stać się specjalistą-pomocnikiem dla odbiorców w poruszaniu się w ogromnych zasobach informacji, także tych dostępnych online, to nie wolno mu zaniedbać rozszerzania swoich kompetencji, pogłębiania wiedzy i umiejętności, także tych podstawowych. Szczególnie przed najmłodszymi stoi coraz więcej wyzwań i to oni powinni wdrażać w swoim życiu konieczność i umiejętność ciągłego uczenia się. Do tego jednak musi zostać spełnione kilka warunków.

Czasopisma fachowe stanowią łatwo dostępną część źródeł (a przecież istnieje ich wiele więcej) do rozeznania w bibliotekarstwie. Tych zdeterminowanych, zawsze wiernych czytaniu, uczeniu się, nie trzeba przekonywać. W każdym środowisku i pokoleniu są tacy, którzy czynią to chętnie, zachowują ciekawość, potrafią korzystać z nabytej

wiedzy, nowych technologii oraz narzędzi. Co robić by ci nie tracili zapалу i jak dotrzeć do tych pozostałych? Niewykluczone, że istnieje konieczność stworzenia odpowiedniej atmosfery, wzajemnych inspiracji.

Bez bieżącego kontaktu z biblioteką (nie jestem już jednak pracownikiem czynnym), nie mam wystarczającej orientacji we wszystkich aktualnych zagadnieniach, nie czuję się też zbyt uprawniona do snucia tych rozważań. Ośmiela mnie jednak prawie 40-letni staż pracy w dużej bibliotece naukowej, kontakt zawodowy z różnymi typami bibliotek (akademicka, szkolna, naukowa, publiczna, wojskowa a nawet kościelna), a chyba przede wszystkim szeroki warsztat, jakiego wymagała ode mnie bibliografia retrospektywna.

Na seminarium poruszano wiele zagadnień. Chciałabym zwrócić uwagę na problem czasu, a raczej przestrzeni, przeznaczonej na lekturę. O tym nie mówił żaden z prelegentów. Jako seniorka dysponuję w dużo większym stopniu tzw. czasem wolnym. Nie mam jednak już takiej energii jak niegdyś. Jeśli uznamy za oczywiste, że lektura wiąże się nierozdzielnie z poszerzaniem wiedzy, umiejętności, zainteresowań, to oczywiście powinno być także to, że jest konieczne wygospodarowanie czasu na takie zajęcia, szczególnie wówczas, gdy jesteśmy w pełni sił witalnych i perspektyw zawodowych. Szczęśliwie samo czytanie stanowiące jedno z ulubionych zajęć, a nawet przyzwyczajęń, nie zależy od naszego wieku. Zainteresowania i potrzeby determinuje zapewne jedynie nasza kondycja zdrowotna... Wypisałam przed laty myśl z powieści biograficznej *Miłość niejedno ma imię* Pierre La Mure: *Właśnie wtedy, gdy zaczynamy pojmować jak należy rozegrać wielką grę życia, stajemy się za starzy, aby wykorzystać nabytą wiedzę*. Niestety nie zawsze pamiętałam to mądre zdanie.

Wiem jak trudno skupić się nawet na niebywale ciekawej lekturze a nawet o niej pomyśleć po kilku godzinach pracy wykonywanej przy komputerze, czasie poświęconym na dojazd i powrót do domu. Zdaje sobie sprawę jak trudne bywają wybory między pracą, obowiązkami wobec rodziny i czasem „dla siebie”.

Dzisiejszy bibliotekarz to człowiek, który ma umieć służyć odbiorcom, użytkownikom i choć nie musi być ekspertem w każdej dyscyplinie, to nawet gdy „tylko” wprowadza rekordy bibliograficzne, zobowiązany jest robić to dobrze, a to oznaczać powinno przede wszystkim wartość merytoryczną, a nie tylko zgodność z wymogami tego czy innego formatu zapisu. Jeśli np. „tylko” pracuje przy wy-

pożyczaniu, to także powinien umieć pełnić funkcje doradcy, przewodnika... Bez ciągłego uczenia się, poznawania źródeł (zarówno drukowanych, jak i dostępnych online), nowoczesnych technik, technologii, rozwijania warsztatu, choćby podstawowej orientacji w życiu literackim czy kulturalnym, trudno osiągnąć wysoki poziom. Tworzenie rekordów wzorcowych nie powinno chyba opierać się na kilku wzmiankach znalezionych w sieci, na domiar złego wykorzystanych bezrefleksyjnie. Tworzenie rekordów bibliograficznych pochłania, mimo najnowszych metod, o wiele więcej czasu niż przy starych zwykłych kartach katalogowych¹ – rekord bibliograficzny w jakiegokolwiek bazie zawiera dużą liczbę pól systemowych, które trzeba wypełnić niezwykle uważnie. A jeśli zobowiązuje się pracownika do wprowadzenia ich określonej ilości, to niestety może zdarzyć się, że brakuje mu czasu na weryfikację merytoryczną. W konsekwencji w ogromnych bazach katalogowych pojawiają się zawstydzające, czasem wręcz komiczne błędy. Każdy zapis, także ten błędny staje się odrębnym bytem w bazie. Wystarczy czasem zwykła literówka...

Bibliotekarz powinien mieć zatem wysokie kompetencje i nie tylko umieć wykonywać czynności mechaniczne przy komputerze, jeśli efekty jego pracy mają stanowić rzetelne źródło dla innych.

Muszę jednak zapytać: to wszystko ma osiągnąć jako hobbysta czy jako pracownik? Czy to łatwe i proste przy wszechobecnym pośpiechu, zmęczeniu, braku koncentracji? Czy lekarz szukając nowych lub innych sposobów leczenia robi to w czasie badania pacjenta? Czy nauczyciel będzie czytał potrzebne mu teksty w czasie prowadzonych lekcji? Można zadać inne pytanie: czy czytanie „Bibliotekarza”, „Poradnika Bibliotekarza” lub innych tytułów jest przeznaczone na czas wolny, czas odpoczynku, czy ma być lekturą obowiązkową?

I następne pytania: w ilu bibliotekach, w ramach zakresu obowiązków, pracownik ma wpisane zobowiązanie do lektury czasopism lub książek związanych z wykonywanym zajęciem, udział w szkoleniach i seminariach razem z przeznaczonym na to czasem w skali dnia, tygodnia czy miesiąca? Takie zapisy pewnie istnieją, ale w jaki sposób jest to respektowane, doceniane a może premiowane? Ilu zwierzchników ma możliwość i potrafi stworzyć przestrzeń do poszerzania umiejętności? Ilu w mądry sposób potrafi tak organizować pracę, by była motywująca a nie tylko stawała się np. źródłem stresu? Ilu kolegów i koleżanek potrafi wspierać tego, który bywa kreatywny, wykazuje

się sprawnością, umiejętnościami i nie robi tego dlatego, że się popisuje, ale dlatego że mu zależy na ciekawej i dobrze wykonywanej pracy? A jak dzieje się wówczas, gdy ktoś nie wykazuje w sprawozdaniach, raportach, dużej liczby np. wprowadzonych danych i z tego powodu jest źle oceniany, ale nikt niestety nie ocenia i nie docenia ich wartości merytorycznej? Czy poświęcenie dłuższego czasu na przemyślenie i osiągnięcie lepszego rozstrzygnięcia problemu może stanowić powód gorszej oceny? Umiemy pomagać, zachęcać czy łatwiej przykleić etykiетkę?

Temat pisania i czytania tekstów na łamach czasopism jest niezwykle zajmujący, a może znalazłoby się także miejsce do rozmowy o mobbingu, który także dotyczy bibliotek?

Przed laty dla pracowników wielkiej biblioteki, w której pracowałam, przerwa na kawę nie oznaczała jedynie bezproduktywnej straty czasu, ale często była okazją do gorących dyskusji nad konkretnym problemem, do wymiany doświadczeń między starszymi i młodszymi pracownikami. Dawała też możliwość budowania więzi społecznych, doskonalenia umiejętności współpracy. Jako seniorka mam prawo napisać także o tym, że w takich chwilach „burzy mózgów” można było się uczyć szacunku do starszych, podziwu dla ich wiedzy, pokory wobec ich doświadczenia zawodowego. A później jako starsza koleżanka chciałam się uczyć od młodszych, bo to oni przynoszą otwartość na nowe sposoby, narzędzia pracy. Niestety nie zawsze już było to możliwe. Być może kiedyś pracowaliśmy „wolniej”, ale wydaje się, że mimo wielu braków czy niedociągnięć, efekty były bardziej rzetelne. Komputeryzacja pozwoliła na przyspieszenie, a co z resztą? Czy naprawdę współczesność przynosi nam zawsze najlepsze rozwiązania? Czy wszystkie czynności koniecznie mają być kontrolowane, policzalne? Jak więc wyliczyć czas na myślenie?

Obserwowałam do niedawna jak moje młodsze koleżanki pracują. I choć wykonują zajęcia ściśle bibliotekarskie, to niejednokrotnie miałam skojarzenia z ludźmi pracującymi na akord przy taśmie. Podobnie trudno oderwać się od komputera...

Jak w takiej sytuacji czytać, dyskutować, polemizować, chcieć się uczyć? Regulaminowa przerwa śniadaniowa wynikająca z kodeksu pracy staje się wyłącznie prywatną i należną chwilą osobistego relaksu i podejrzwam, że nie wszyscy mieliby ochotę na przeznaczanie tych kilkunastu minut akurat na dokształcanie się. A ile osób poświęci swój czas prywatny, po pracy, na „obowiązek” czy-

tania prasy branżowej? Nieliczni dysponują przywilejami w postaci skróconego czy zadaniowego czasu pracy, co od nich wymaga własnej dyscypliny. Wielu traci mnóstwo czasu na dojazd. Licznym rozlicza się czas pracy co do minuty wg identyfikatora³. Pracownicy bibliotek to żywi ludzie, którzy jak wszyscy chcieliby mieć pracę ciekawą, ale też przynoszącą satysfakcję z wielu innych powodów. Rozwój zawodowy jest niezmiernie ważny dla wielu pracowników (choć motywacja zależy także od warunków pracy zarówno personalnych, jak i finansowych). Czytanie fachowej literatury niezwykle ważne staje się dla najbardziej zderminowanych i tych, dla których to konieczne do przygotowania referatu, prezentacji, szkolenia. Wielu innym może brakować zainteresowania z przyczyn bardzo prozaicznych. Różni się wiekiem, stażem pracy, doświadczeniem, zainteresowaniami, ale przede wszystkim odmienną sytuacją w życiu prywatnym, co ma ogromny wpływ na wszystkie inne decyzje, także dotyczące organizacji naszego czasu.

Na niektórych portalach i stronach internetowych w nagłówku tekstu spotyka się podaną notkę: „Ten tekst przeczytasz w 1 minutę” lub „Ten tekst przeczytasz w 9 minut”. 23 listopada 2019 r. wyszukiwarka Google pokazała mi już na pierwszej stronie wyników co najmniej 9 linków, gdzie znalazł się podobny zapis. Nie pojmuję, dlaczego podaje się taką informację. Ktoś kontroluje czas poświęcony na czytanie artykułów? Tak się zachęca do czytania czy podpowiada jak ominąć dłuższe, wymagające skupienia teksty? Chyba powinniśmy częściej o tym mówić. Istnieje podobno takie włoskie przysłowie: *Kto nie ma czasu, jest biedniejszy od najgłodniejszego biedaka*. Obserwuję ludzi młodszych w autobusie, tramwaju czy metrze i nie mogę nie dostrzegać tych wpatrzonych w ekran smartfonu czy tabletu. Może warto zastanowić się ile naszego czasu wolnego przeznaczamy na tak absorbujące zajęcia jak np. śledzenie wpisów na Facebooku czy Instagramie, śledzenie odcinków popularnych seriali na Netflixie. Wszystko stanowi wybór osobisty i sami musimy określać priorytety.

Przychodzi w życiu każdego z nas moment, gdy mamy coraz mniejsze możliwości, choćby wynikające właśnie ze stanu zdrowia. Nadrabianie zaległości nie ma sensu, zmienia się hierarchia wartości. Ukochany wciąż zawód i wąska specjalizacja, jako hobby, mobilizuje do szukania czasopism i książek czy ciekawych tekstów także w internecie, czytanych nie tylko dla rozrywki.

Dostęp online do wielu lektur ma niebagatelne znaczenie dla emerytów...

Sądzę więc, że najwięcej zależy od nas samych, bowiem każdy kto będzie mądrze zarządzał swoim czasem będzie też umiał znaleźć najlepsze metody, a gdy nie zatraci otwartości umysłu to także pozostanie wolnym od wszelkich zewnętrznych nacisków.

Życzę redaktorom naszych czasopism wytrwałości i cierpliwości, interesujących tekstów, łącznie z pozyskaniem twórców wśród młodszych pracowników. Takich, którzy będą chcieli pozostać w bibliotekarstwie, będą czerpali satysfakcję z wykonywanej pracy, zachowując na lata własną ciekawość świata, będą mieli odwagę do podejmowania nawet ryzykownych działań, nie utracą szacunku i pokory wobec dorobku poprzedników i będą umieli pociągać za sobą innych. Życzę także wiernych czytelników gotowych do dyskusji, polemik i inspirowania siebie nawzajem. Przedstawicielom mojego pokolenia wśród autorów obecnych i przyszłych życzę mądrości i umiejętności dzielenia się z nimi doświadczeniem. Mam cichą nadzieję, że uda mi się kogoś zainspirować, a także zachęcić do wypowiedzi.

Ewa Dombek

PRZYPISY

- ¹ Troszkę z historii: polecam komuś dokonanie porównania. Przed epoką komputeryzacji, rozwoju internetu, jedna książka w bibliotece otrzymywała kilka kart katalogowych, z których 2-3 (odsyłacz!) sporządzał pracownik katalogu alfabetycznego; kilka następnych w miarę potrzeb powstawało w odrębnych pracowniach opracowania rzeczowego, a czasem także Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej, gdzie trzeba było sporo się uczyć, by móc poprawnie określić zagadnienia będące przedmiotem opisywanej pozycji. Łatwo stwierdzić, że te prace wykonywało kilka osób. Dziś niejednokrotnie wszystkie te czynności powinna umieć wykonać jedna osoba. Przed laty wielu bibliotekarzy cieszyło się, gdy mogli skopiować opis wydrukowany np. w Przewodniku Bibliograficznym, skorzysta z gotowych fiszek np. z drukowanego w latach 60. XX w. Księgarskiego Katalogu Nowości. Dziś katalog online tworzony jest niekiedy wspólnie przez wiele bibliotek. Mniejsze placówki mogą pobierać gotowe rekordy. Jeśli ten gotowy rekord jest niepoprawny i nikt nie zauważy, nie poprawi, to w ilu miejscach pojawi się ten sam błąd? Ilu odbiorców go powieli? Na pewno dziś jest wygodniej i szybciej, ale na pewno zawsze

lepiej? Czy nie warto w pierwszej kolejności dbać o jakość informacji, a potem o ilość rekordów? Więc także dbać o poszerzanie umiejętności?

- 2 W listopadzie 2018 r. redakcja „Tygodnika Powszechnego” rozpoczęła akcję #przemocwpracy. Na specjalny adres mail przyszło blisko 100 listów od osób, które odważyły się na opis swoich doświadczeń z mobbingiem. Wśród wielu byli także pracownicy bibliotek [sic!]. Raport akcji, którą prowadzono także na facebookowym profilu „Tygodnika”, opublikowano w tekście *Piećko pracy* (nr 17-18/2019) autorstwa Rafała Wosia [zob. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/piecko-pracy-158552>]. I cytat z tekstu: [...] w czasie podróży po kręgach piekła polskiej pracy trafiły się przypadki, gdy cisza bywała jeszcze gorszą torturą. „U nas przemoc odbywa się bez napadów złości. Bez wyzwisk czy odwoływania się do życia prywatnego. Ale przemoc jest” – pisze w zbiorowym liście grupa pracow-

ników dużej instytucji publicznej w wielkim polskim mieście. Napisali do nas, bo ośmielili ich opublikowany na stronie internetowej „TP” list rozpoczynający się od pytania: „Czy spodziewali się państwo mobbingu w bibliotece?”. Dla nich to pytanie o retorycznym charakterze – bo oni właśnie w bibliotece pracują [...].

- 3 Przed laty pracowałam krótko w bibliotece dużego instytutu badawczego, który w stanie wojennym był tzw. instytucją zmilitaryzowaną, gdzie wprowadzono tzw. karty zegarowe, według których kontrolowano obecność. Niezwykle trudne i niezbyt miłe było przestrzeganie tak narzuconego obowiązku, zarówno dla pracowników, jak i kierownictwa biblioteki oraz całego instytutu. Bibliotekarz wykonuje niekiedy prace podobnie jak pracownik instytutu badawczego. To tak niewymierne. A dziś mamy pomiar elektroniczny, pojawiają się już wieści o czytnikach linii papilarnych i innych rozwiązaniach...

▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Książnica Pomorska im. S. Staszica w Szczecinie na wystawę kartograficzną „Pomorze, Śląsk i Kresy Wschodnie na mapach i planach” (14.01-13.02.); wystawę „Die Macht der Gefühle” (21.01-30.06.); wykład Mileny Hałko „Mikroflora jelitowa a choroby wątroby” (28.01.); spotkanie z Leszkiem Cichym i prezentację książki *Gdyby to nie był Everest...* (06.02.); wernisaż wystawy „Janusz Adamski. W górach dorastam” (06.02.); wykład Cecylii Judek „Miłość w życiu sławnych ludzi. Gustaw Herling-Grudziński” (13.02.); spotkanie w ramach realizowanego projektu „Zachowani w kenkartach – 80. rocznica deportacji Żydów ze Stettina” i wystawę „Obecność Nieobecnych” (13.02.); III Konferencję naukową: „Od Pedagogium Książęcego do Gimnazjum Mariackiego w Szczecinie (1543-1945)” (21.02.); Konwent Gier Planszowych RozGRYFka 2020 (22.02.); wernisaż wystawy z okazji 70-lecia Pałacu Młodzieży (25.02.); Wykład: Puszcza Wkrzańska cz. III / Ueckermünder-Heide (20.02.).

- Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie na wieczór anegdot związanych z Kabaretem „Czart” (16.01.); wykład Tomasza Lawendy „Unia lubelska w literaturze

XVI wieku” z cyklu wykładów „Unia lubelska i jej tradycje” (23.01.); wernisaż wystawy „Sekrety – Sfumato” oraz prezentację książki poetyckiej „Sfumato” (31.01.); wystawę malarstwa Liliany Kozak „Przejścia, spacer po Lubelskim Śródmieściu” (do 8.02.); promocję książki Krzysztofa Załuskiego *Halo, tu Marek Skowronek* (12.02.); wspomnienia o Andrzeju Kocie: „Zwierzę na papierze” – projekcję filmu Grzegorza Linkowskiego (17.02.); „Kocie ogrody na wszystkie pogody” – wystawę fotografii Lecha L. Przychodźskiego (17.02-17.03.); „Andrzej Kot (1946-2015) in memoriam” (10.02-18.02.).

- Biblioteka Śląska w Katowicach na XVIII Festiwal Slajdów Podróżniczych (02.02.); spotkanie z cyklu Akademia Ekumeniczna (06.02.); spotkanie Klubu „Tygodnika Powszechnego” (11.02.); spotkanie pt. „Arka Przymierza i Namiot Spotkania w historii Zbawienia” (13.02.); spotkanie „Z miłości do Biblii”. Promocji serii „Biblia Impulsy” towarzyszyła wystawa „Starodrukowe edycje Biblii ze zbiorów Biblioteki Śląskiej” (14.02.); promocję książki pt. *Droga 88 Janusza Muzyczyszyna* (19.02.); promocję książki *Katowice, których nie ma* (20.02.); wykład Ewarysta Tkacz „Bionika, czyli rzecz o procesach biologicznych w nauce w ujęciu inżynierskim” (25.02.); spotkanie z Danielem Izgickim w ramach Śląskiej Akademii Komiksu (27.02.).

Fot. Strona WWW dla ZBC „Pomerania”

Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa (ZBC) „Pomerania” utworzona została w 2008 r. Powstała dzięki wsparciu finansowemu samorządu województwa zachodniopomorskiego. Była jednym z głównych elementów projektu Zachodniopomorski System Informacji Regionalnej i Naukowej (ZSIReNa), realizowanego przez Książnicę Pomorską, do którego zaproszono wszystkie biblioteki publiczne i uczelniane miasta Szczecin oraz województwa zachodniopomorskiego. Do projektu przystąpiły też inne instytucje kultury, w tym m.in. Muzeum Narodowe w Szczecinie, Archiwum Państwowe i Archidiecezjalne, Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

Każda z tych instytucji posiada i przechowuje ogromną ilość cennych zbiorów historycznych, z których szczególną wartość stanowią zbiory dotyczące naszego regionu. Zbiory te jednak ze względu na upływający czas oraz jakość papieru, na którym zostały wydrukowane, podlegają nieustannej degradacji. Ich stan często uniemożliwia powszechne udostępnianie. W związku z tym były niedostępne dla czytelników lub dostępne w bardzo ograniczonym zakresie. Z uwagi na to, że stanowią one jednak ogromną wartość historyczną zarówno dla naukowców, badaczy, jak i czytelników interesujących się historią, należało podjąć szybkie działania, które zapew-

nią ich ochronę oraz zwiększą dostępność dla poszukujących informacji, ale także zapewnią długookresową archiwizację i zachowanie dla przyszłych pokoleń. Jeszcze na etapie planowania, podjęto wspólnie decyzję, że biblioteka cyfrowa będzie wspólną platformą do digitalizacji i udostępniania historycznego zasobu regionu zachodniopomorskiego, gdyż pełni ona rolę biblioteki regionalnej.

Innym ważnym aspektem przy tworzeniu Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej „Pomerania” były potrzeby i oczekiwania współczesnego czytelnika. Oczekuje on szybkiej i rzetelnej informacji oraz dostępu do źródeł historycznych za pośrednictwem internetu. Jedną bibliotekę cyfrową dla wszystkich instytucji, to dla czytelnika jedną platformą dostępową do ogromnej liczby źródeł historycznych, co znacznie ułatwia i skraca czas poszukiwania informacji. Instytucjom współtworzącym ułatwia i zapewnia:

- scalenie wszystkich dokumentów, które są w posiadaniu zachodniopomorskich bibliotek i innych instytucji, stanowiących dziedzictwo kulturowe oraz dorobek naukowy regionu,
- kompletowanie kolekcji, tomów, roczników i numerów poszczególnych tytułów czasopism – na poziomie ZBC, w ramach jednej bazy oraz wirtualne – na poziomie ogólnopolskim

i europejskim (Europeana), które może się odbywać w ramach współpracy z innymi bibliotekami,

- popularyzację cennych zbiorów, stanowiących dziedzictwo kulturowe oraz dorobek naukowy regionu,

- obniżenie kosztów związanych z digitalizacją (łatwość identyfikacji duplikatów publikacji cyfrowych na poziomie ZBC, ogólnopolskim i europejskim), udostępnianiem, archiwizacją obiektów oraz utrzymaniem infrastruktury technicznej biblioteki cyfrowej.

Obsługa techniczna i administracja oraz baza sprzętowa ZBC „Pomerania” została posadowiona w Książnicy Pomorskiej, której to powierzono również funkcję głównego koordynatora wszystkich prac związanych z tworzeniem i kierowaniem regionalną biblioteką cyfrową oraz repozytorium zbiorów cyfrowych.

W ciągu 10 lat funkcjonowania ZBC „Pomerania” przeniesiono na zapis cyfrowy prawie 45 tys. cennych dokumentów. Zbiory te są opracowywane i udostępniane online w internecie. W zbiorach ZBC „Pomerania” znajdują się m.in.:

- narodowy zasób dziedzictwa kulturowego – wybrane zabytki piśmiennictwa (stare druki, rękopisy), dokumenty kartograficzne, muzyczne, ikonograficzne (pocztówki, zdjęcia, ryciny) znajdujące się w posiadaniu bibliotek publicznych Szczecina, Koszalina i innych bibliotek regionu;

- pomeranika – zabytki piśmiennictwa regionalnego (stare druki, rękopisy), dokumenty kartograficzne, muzyczne, ikonograficzne (pocztówki, zdjęcia, ryciny), książki i czasopisma regionalne oraz współczesne tzw. dokumenty życia społecznego rejestrujące najdrobniejsze dziedziny działalności kulturalnej, społecznej, politycznej – ulotki, katalogi wystaw, afisze, plakaty;

- pełne teksty (zasobów archiwalnych i bieżącej) dokumentów urzędowych, przepisów prawa lokalnego – uchwały rad miast, powiatów, Sejmiku, programy, strategie, itp.;

- biuletyny informacyjne gmin, miast, powiatów, urzędów oraz prasa lokalna.

Jedną z bardziej poczytnych kolekcji stanowią materiały edukacyjne: „Nauka i dydaktyka”, gdzie znajdują się artykuły i czasopisma naukowe, skrypty, podręczniki, materiały konferencyjne, doklady i habilitacje, tworząc w ten sposób repozytorium bibliotek i uczelni zachodniopomorskich.

W 2018 r. wdrożono nową wersję systemu, w którym opracowuje się i udostępnia obiekty cyfrowe. Jest obecnie DiNGO dLibra 6, w którym

unowocześniono szatę graficzną oraz w znacznym stopniu poprawiono funkcjonalność systemu.

Zasób ZBC „Pomerania można przeszukiwać również za pomocą platformy wyszukiwawczej systemu PRIMO, wdrożonego w Książnicy Pomorskiej także w 2018 r. Zastąpił on używany dotychczas system Metalib, wykorzystywany do budowy Rozproszonego Katalogu Bibliotek (RoKa-Bi) za pomocą którego można było przeszukiwać wszystkie zasoby elektroniczne bibliotek polskich i zagranicznych (w tym katalogi, bibliografie, subskrybowane bazy danych i czasopisma naukowe, strony internetowe) oraz innych instytucji. Okazało się, że wykorzystanie takiej platformy przez czytelników jest niewielkie, szczególnie w stosunku do wysiłku i ogromu pracy jaką trzeba włożyć w jego utrzymanie. Każda zmiana adresów IP katalogu, zmiana wersji systemu, na którym jest utrzymywany w danej bibliotece, wymagała ingerencji w konfigurację systemu. Często instytucje nie informowały administratorów o dokonanych zmianach, co miało ogromny wpływ na wyniki wyszukiwania. Wiele z bibliotek regionu zachodniopomorskiego wdrożyło system MAK+, który pomimo wielokrotnych prób i współpracy z zespołem twórców tego systemu, nie udało się włączyć do katalogów przeszukiwanych w systemie Metalib. Wiele problemów sprawiały też katalogi posadowione na systemie KOHA. W związku z tym, mając na uwadze komfort pracy czytelnika, podjęto decyzję o wdrożeniu jednego z najnowocześniejszych systemów bibliotecznych, jakim jest wyszukiwarka PRIMO. Ograniczono zasoby, które są przeszukiwane w PRIMO, do zbiorów Książnicy Pomorskiej. Zasoby, które za pomocą jednego zapytania wyszukiwawczego można przeszukać to: Katalog zbiorów, Bibliografia Pomorza Zachodniego, Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania” i pozostałe zbiory elektroniczne, w tym zasób IBUK’a i Legimi. Czytelnicy Książnicy Pomorskiej otrzymali więc uniwersalne narzędzie, pozwalające na znalezienie i uzyskanie dostępu do pełnego spektrum materiałów bibliotecznych, drukowanych, elektronicznych i cyfrowych, niezależnie od ich formatu i lokalizacji, możliwości zarezerwowania, zamówienia z magazynu, przedłużenia wypożyczenia, za pomocą jednej platformy wyszukiwawczej.

Jednym z cenniejszych źródeł informacji, dostępnych poprzez wyszukiwarkę PRIMO, są zbiory publikowane w ZBC „Pomerania”. W ciągu dziesięciu lat funkcjonowania biblioteki cyfrowej podjęto

wiele cennych i ciekawych inicjatyw mających na celu rozbudowę, unowocześnienie infrastruktury technicznej i rozszerzenie zakresu zbiorów udostępnianych dla czytelników. Zrealizowano kilka projektów w ramach programów MKiDN, m.in. z programu KULTURA+ i KULTURA CYFROWA. W efekcie realizacji tych projektów czytelnicy otrzymali dostęp do niezwykle cennych dokumentów regionalnych, jak i poloników, do których zaliczamy między innymi **kolekcję Witkacjanów**, w skład której wchodzi unikatowe fotografie autorstwa Witkacego, listy, rysunki, obrazy. Perłą wśród tych niezwykłych archiwaliów jest kolekcja oryginalnych listów Stanisława Ignacego Witkiewicza do żony, Jadwigi z Unrugów Witkiewiczowej, wnuczki Juliusza Kossaka. Korespondencja Witkacego obejmuje 1258 dokumentów, w skład których wchodzi listy, widokówki, kartki i telegramy, pisane od marca 1923 r. do 15 sierpnia 1939 r. Stanowi ona bezcenne, autentyczne źródło wiedzy o życiu i twórczości Witkacego, pozwala poznać i zrozumieć niezwykłą osobowość człowieka i artysty. Jest również niezwykłym zapisem osobistych emocji i uczuć oraz portretem środowiska artystycznego i elit intelektualnych II Rzeczypospolitej.

Zdigitalizowano i udostępniono również wiele dokumentów niezwykle ważnych dla historii nowej i najnowszej naszego regionu i kraju. Wśród nich są pierwsze polskie dokumenty życia społecznego powstałe w latach 1945–1950, a także regionalne czasopisma bezdebitowe tzw. drugiego obiegu oraz niezależne dokumenty życia społecznego z lat 1970–1990. W celu udostępnienia części z tych dokumentów, podpisano porozumienie z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorza Zachodniego, uważając go za najbardziej prawnomocnego i wiarygodnego spadkobiercę społecznej i historycznej spuścizny zaliczonej do niezależnego obiegu. Dzięki temu czytelnicy otrzymali dostęp do oryginalnych dokumentów wydawanych i kolportowanych przez NSZZ „Solidarność”.

Zwieńczone sukcesem zostały też starania o udostępnienie jednego z najbardziej poczytnych dzienników, jakim od 1945 r. do czasów obecnych jest „Kurier Szczeciński”. Okazało się, że nasza inicjatywa jest cenna nie tylko dla czytelników, ale również dla wydawcy, ponieważ jako biblioteka otrzymująca egzemplarz obowiązkowy jesteśmy jedyną instytucją, która posiada wszystkie archiwalne numery tego dziennika. Książnica podpisała więc porozumienie z „Kurierem Szczecińskim” sp. z o.o., w którym to wyraża ona zgodę na digi-

talizację i powszechny dostęp do tytułu za pośrednictwem ZBC „Pomerania”.

Bardzo cenną inicjatywą były również podjęte działania mające na celu pozyskiwanie historycznych materiałów dokumentujących losy rodzin szczecińskich, osiedlających się w latach powojennych na ziemiach zachodnich. Są to różne dokumenty osobiste, legitymacje, przepustki, postanowienia o osiedleniu, przydziałach ziemi lub lokalu mieszkalnego, zdjęcia, kolekcjonowane i przechowywane w archiwach rodzinnych. Dokumenty te czasami, wraz z odejściem właściciela są niszczone i nie zachowują się, ponieważ często nie stanowią wartości dla spadkobierców. W ramach inicjatywy podjętej w Książnicy Pomorskiej, dociera się do takich osób i podejmuje starania o pozyskanie tych dokumentów do zbiorów biblioteki. W przypadkach, gdy właściciel nie wyraża zgody na przekazanie oryginałów, uzyskuje się zgodę na digitalizację dokumentów, dysponowania kopią cyfrową i publikację w bibliotece cyfrowej. Zbiory te publikowane są w specjalnej **kolekcji Archiwa rodzinne**. Odminną formę zbiorów i kolekcję stanowią wywiady przeprowadzane przez pracowników biblioteki z mieszkańcami naszego miasta i regionu, które miały wpływ na jego rozwój, pełniły ważne funkcje oraz z ludźmi, którzy przybywając z różnych stron Polski i świata (także z Syberii) osiedlili się w Szczecinie. Są to wspomnienia, przeżycia i doświadczenia z okresu wojny, osiedlania się na ziemiach zachodnich, pierwszych lat życia w Szczecinie, odbudowy miasta doszczętnie zrujnowanego w czasie alianckich nalotów dywanowych. Wywiady te udostępniane są w **kolekcji Archiwa dźwiękowe**.

W podobny sposób udaje się powiększać **kolekcję tzw. zbiorów harbińskich**. Jest to unikatowa kolekcja, dar szczecińskiego Klubu Harbińczyków, którego członkowie w grudniu 2004 r. uroczystie przekazali Książnicy Pomorskiej zespół niezwykłych dokumentów, fotografii, przedmiotów, spisanych osobistych relacji związanych z życiem licznej polskiej diaspory skupionej w chińskim mieście Harbin w Mandżurii. Osiedlali się tam Polacy, którzy znaleźli zatrudnienie przy budowanej przez Adama Szydlowskiego Kolei Wschodniochińskiej, a następnie przy jej eksploatacji. Na skutek zmian politycznych po II wojnie światowej Polacy opuszczali Chiny. W 1949 r. do Szczecina przybyła grupa licząca 800 osób, z których ponad 500 zdecydowało się osiedlić w naszym mieście. Dlatego właśnie tutaj znajduje się najpełniejszy

i najciekawszy zbiór harbinianów. Dzięki apelowi, rozesłanemu do polskich Harbińczyków oraz do czasopism polonijnych, kolekcja harbinianów w Książnicy Pomorskiej stale się powiększa, a część z niej została zdigitalizowana i jest dostępna w bibliotece cyfrowej.

Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania” ciągle się rozwija i powiększa swoje zbiory, mając również na uwadze morski charakter Szczecina i części regionu. Z uwagi na to zawarto porozumienie z Polską Fundacją Morską o utworzeniu [Kolekcji Morskiej](#), która będzie dokumentować losy, historię zarówno osób związanych z morzem, jak i organizacji, instytucji, szkół i uczelni morskich oraz ich rozwój. W Szczecinie, ze względu na jego położenie, funkcjonuje około 50 organizacji, klubów, stowarzyszeń, kół związanych z morzem, żegluga śródlądowa, portem, stocznia. Organizacje te skupiają marynarzy, kapitanów żeglugi wielkiej, śródlądowej, jachtowych i pracowników instytucji związanych z morzem. Większość z tych organizacji jest już sygnatariuszami podpisanego porozumienia i zadeklarowało przekazanie zbiorów do Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej. Do Kolekcji Morskiej włączono też wszystkie zdigitalizowane wcześniej i udostępnione w ZBC „Pomerania” zbiory związane z tematyką morską.

W ZBC „Pomerania” wyodrębniono również [kolekcję obejmującą zbiory wydane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich](#). Zarząd Główny SBP podpisał kilka lat temu umowę z Książnicą Pomorską, zgodnie z którą publikacje, których nakład został wyczerpany są przenoszone na zapis cyfrowy i publikowane w ZBC „Pomerania”. W związku z tym udało się skompletować i opublikować wszystkie materiały pokonferencyjne dotyczące cyklicznej konferencji „Automatyzacja bibliotek publicznych”.

Swoje wyodrębnione kolekcje w ZBC „Pomerania” posiadają też biblioteki publiczne województwa zachodniopomorskiego. To nie tylko Koszalińska Biblioteka Publiczna i Miejska Biblioteka Publiczna w Kołobrzegu, to także m.in. biblioteki w Dębnie, Moryniu, Nowogardzie, Gryfinie czy Widuchowej. Posiadają one prężne działy/sekcje zbiorów specjalnych i regionalnych, gdzie gromadzą do-

kumenty życia społecznego danej miejscowości, niezwykle cenne dla poznania historii danego regionu i jego mieszkańców. Dokumenty te są digitalizowane w Pracowni digitalizacji w Książnicy Pomorskiej, a następnie opracowywane przez poszczególne biblioteki i udostępniane w ZBC.

Współpraca przy rozbudowie Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej nie opiera się wyłącznie na instytucjach polskich, to także projekty realizowane w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Meklemburgia Pomorze Przednie/Brandenburgia. Szacuje się, że ok. 500 tytułów przedwojennych czasopism pomorskich, liczących blisko 20 tys. tomów, rozproszone jest obecnie w różnych polskich i niemieckich instytucjach, w tym znacząca ich część znajduje się w Książnicy Pomorskiej. Dlatego też podjęto wspólne działania z Biblioteką Uniwersytecką w Greifswaldzie oraz Archiwum kraju związkowego Meklemburgi Pomorza Przedniego w Greifswaldzie polegające na zidentyfikowaniu, skatalogowaniu, digitalizacji i udostępnieniu tych czasopism we własnych bibliotekach cyfrowych, w celu skompletowania wszystkich dostępnych tomów i roczników.

Dzięki ZBC „Pomerania” czytelnik otrzymał 24-godzinny dostęp, z każdego miejsca na świecie, do zbiorów, które często skrytynie skrywane były w archiwach rodzinnych, wspomnieniach osób, magazynach bibliotek, niedostępne dla czytelników ze względu na stan w jakim się znajdowały. Zbiory te, w swej postaci elektronicznej, przechowywane są teraz w bezpiecznych repozytoriach zbiorów cyfrowych Książnicy Pomorskiej oraz udostępniane szerokiemu gronu odbiorców.

Efekty działań związanych zarówno z pozyskiwaniem zbiorów do biblioteki cyfrowej, jak i jej utrzymaniem są trudne do przecenienia, wymagają one ogromnego wysiłku i zaangażowania osobistego od osób podejmujących te wyzwania. Im więcej takich pasjonatów będzie wśród nas, tym bogatszą spuściznę zachowamy, tym lepsze zrozumienie historii naszych skomplikowanych losów zapewnimy przyszłym pokoleniom.

Lilia Marcinkiewicz
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica
w Szczecinie

ANNA WYSOCKA

Źródło: www.polska-org.pl

Bibliografia Warmii i Mazur

nieprzerwanie od 1945 r.

Pierwsza bibliografia regionalna Warmii i Mazur opracowana została przez Emilię Sukertową-Biedrawinę (1887-1970). E. Sukertowa-Biedrawina po II wojnie światowej, w 1945 r. zamieszkała w Olsztynie i czynnie włączyła się w życie kulturalno-naukowe miasta. Była sekretarzem i kierownikiem Instytutu Mazurskiego, organizatorem Biblioteki Instytutu oraz redaktorem naczelnym „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”, autorem licznych prac o tematyce regionalnej. Systematycznymi pracami bibliograficznymi zajęła się w 1955 r., gdy z inicjatywy ówczesnych władz podjęła się przygotowania bibliografii wydawnictw regionalnych za okres 1945-1955. Swoją pracę zakończyła w 1960 r. Bibliografia powstała w Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego (Instytut Mazurski) w Olsztynie. Była publikowana w latach 1958-1964 na łamach czasopisma „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”. Całość ukazała się pt. *Bibliografia Mazur i Warmii w okresie dziesięciolecia 1945-1955*, Olsztyn 1960. Autorka materiał bibliograficzny podzieliła na dwie części według własnego schematu. W bibliografii zarejestrowano wydawnictwa zwarte, seryjne i zbiorowe, nadbitki oraz rozprawy i artykuły ogłoszone w periodykach naukowych i popularnonaukowych oraz ważniejsze artykuły,

które ukazały się w prasie codziennej (dziennikach, tygodnikach).

E. Sukertowa-Biedrawina nie zaprzestała prac nad bibliografią. Opracowała również *Bibliografię Mazur i Warmii w okresie lat 1956-1960*, którą też opublikowała w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” oraz w formie książkowej w 1964 r. W drugim tomie *Bibliografii* został już zastosowany układ charakterystyczny dla bibliografii regionalnych.

W tym czasie w kraju trwały prace nad zorganizowaniem sieci bibliografii regionalnych. W wyniku krajowych narad bibliograficznych oraz ogólnopolskich konferencji, w 1960 r. podjęto decyzję, dotyczącą zasięgów terytorialnych bibliografii, które powiązano z granicami administracyjnymi województw. Wskazano instytucje, które miały zająć się opracowaniem bibliografii terytorialnych. Ustalono, że odpowiedzialne za opracowywanie bibliografii będą wojewódzkie biblioteki publiczne – w Olsztynie do uzgodnienia Instytut Mazurski lub biblioteka wojewódzka. Również ustalony został schemat klasyfikacyjny dla przedmiotowej bibliografii regionalnej składający się z 16 głównych działów.

Po rezygnacji E. Sukertowej-Biedrawiny z dalszego prowadzenia systematycznych prac nad bi-

biografią, w 1961 r. kontynuację *Bibliografii Warmii i Mazur* przejął Dział Informacyjno-Bibliograficzny Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie. Prace bibliograficzne podjęła Tamara Wajsbrot. *Bibliografia Warmii i Mazur* rejestrowała piśmiennictwo w ujęciu wszechstronnym, zgodnie z ramowym schematem klasyfikacyjnym dla bibliografii regionalnych, opracowanym przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej. Jedyne w dziale Historia przyjęto układ zaproponowany przez Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, charakterystyczny dla Warmii i Mazur. Rejestrowano materiały dotyczące województwa olsztyńskiego, zgodnie z podziałem administracyjnym kraju oraz materiały historyczne związane z Królewcem. Zasięg terytorialny był nieograniczony, gdyż w miarę możliwości wykazywano piśmiennictwo ukazujące się poza granicami kraju. Zasięg formalny obejmował wydawnictwa zwarte, ciągłe i czasopisma, artykuły z czasopism, rozdziały prac zbiorowych oraz dokumenty kartograficzne. Opisy bibliograficzne zrębu głównego uzupełniały indeks alfabetyczny i przedmiotowy.

W 1975 r. przeprowadzono reformę administracyjną kraju. W jej wyniku poza granicami województwa olsztyńskiego znalazły się historyczne ziemie warmińsko-mazurskie. Były to dawne powiaty: Braniewo, Paszék, Nowe Miasto Lubawskie, Działdowo, Pisz, Mrągowo, Giżycko, Węgorzewo. Od tomu za rok 1976 przyjęto więc odmienne ustalenia. Przedmiotem opracowania dla zagadnień współczesnych stanowiły granice administracyjne województwa. Przedmiotem opracowania dla zagadnień historycznych stały się granice Warmii i Mazur w rozwoju dziejowym do 1945 r., ale ze względów naukowych i ciągłości bibliograficznej zdecydowano się na rejestrację publikacji o miejscowościach i okręgach przynależnych do województwa przed reformą administracyjną a po reformie stanowiących obszar gospodarczy i kulturalny województwa. Rejestrowano nieliczne polonica.

Od 1983 r. opracowaniem bibliografii zajęła się Bożena Wasilewska z zespołem: Stefania Anculewicz, Anna Wysocka, Irena Walczak.

W 1989 r. automatyzacją procesu opracowania *Bibliografii Warmii i Mazur* rozpoczęto proces komputeryzacji Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie. Od tomu obejmującego lata 1982-1983 *Bibliografia Warmii i Mazur* opracowywana była w systemie zautomatyzowanym, w programie ISIS. Wprowadzenie automatyzacji skróciło cykl produkcyjny bibliografii oraz stworzyło możliwość jej

rozpowszechniania zarówno w formie tradycyjnej, jak też pozwoliło na zbudowanie bazy danych pomocnej przy szybkim wyszukiwaniu informacji na potrzeby codziennej pracy Działu Informacyjno-Bibliograficznego.

Kolejne zmiany nastąpiły w związku z reformą administracyjną kraju w 1999 r. Do województwa warmińsko-mazurskiego włączono fragmenty dotychczasowych województw elbląskiego, toruńskiego, ciechanowskiego, ostrołęckiego oraz suwalskiego. Bibliografię uzupełniliśmy o materiały z włączonych okręgów.

W XXI w. okazało się, że nasza wersja systemu ISIS stała się już dosyć archaiczna, również brakowało nam wsparcia technicznego do obsługi programu. Od 2001 r. zaczęliśmy tworzyć bazy bibliograficzne w formacie MARC 21 stosowanym w wielu polskich bibliotekach. Równocześnie opisy bibliograficzne uzupełniliśmy Językiem Hasel Przedmiotowych Biblioteki Narodowej. System MAKWWW pozwolił nam na prezentację baz na stronie internetowej WBP oraz publikację Bibliografii w formie elektronicznej – płyt CD.

Realizując zadania *Ustawy o bibliotekach* nawiązaliśmy ścisłą współpracę z bibliotekami powiatowymi całego województwa. W 2003 r. bibliografie regionalne w województwie warmińsko-mazurskim opracowywane były tylko w Olsztynie i Elblągu. 11 bibliotek realizowało zadania bibliotek powiatowych, bez opracowania bibliografii, inne nie podjęły się tego zadania. Aby uzupełnić tę lukę, od 2005 r. wystartowaliśmy z wieloletnim programem pomocy w realizacji zadań dokumentowania piśmiennictwa regionalnego. Do współpracy przystąpiło 19 placówek powiatowych i cztery gminne.

Bożena Wasilewska przygotowała poradnik *Bibliografia Warmii i Mazur. Metodyka prac*, przeprowadzono także cykl szkoleń i praktyk. Pierwszy etap prac w latach 2005-2006 zakładał przygotowanie teoretyczne. W trakcie warsztatów, zorganizowanych w WBP, bibliotekarze zdobywali wiedzę na temat: metodyki tworzenia bibliografii regionalnej, organizacji warsztatu, doboru i selekcji dokumentów piśmienniczych, klasyfikacji materiałów według schematu podziału rzeczowego, budowania opisów przedmiotowych oraz wprowadzania ich do bazy komputerowej. Od 2007 r. uczestnicy tworzą opisy bibliograficzne w bazie Bibliografii Regionalnej Warmii i Mazur.

WBP podkreśla rolę bibliografii regionalnych tworzonych w bibliotekach powiatowych w stosunku do bibliografii całego regionu warmińsko-mazurskiego. Bibliotekarze tworzący bibliografię

całego regionu nie są w stanie dotrzeć do kompletnej produkcji wydawniczej z terenu województwa. Biblioteki powiatowe, będąc w bliższym kontakcie z wydawcami lokalnymi, mają większe możliwości poznania swojego rynku piśmienniczego. Pasjonaci z lokalnych społeczności często poszukują szczegółowych informacji na temat swoich małych ojczyzn. Biblioteki powiatowe tworzą bibliografie na podstawie:

- prasy lokalnej z terenu powiatu,
- ważniejszych dokumentów życia społecznego.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna tworzy bibliografię całego regionu w pełnym zakresie tematycznym na podstawie:

- wydawnictw zwartych oraz ich fragmentów,
- dokumentów życia społecznego dotyczących zagadnień ogólnych całego regionu i miasta Olsztyna,
- czasopism ogólnopolskich i zagranicznych (z autopsji i nie tylko),
- czasopism regionalnych (roczników, kwartalników, miesięczników),
- czasopism lokalnych z wyłączeniem prasy lokalnej poszczególnych powiatów,
- czasopism elektronicznych

oraz udziela stałej pomocy merytorycznej w zakresie opracowania bibliografii w powiatach.

Od 2007 r. zespołem zajmującym się pracami nad *Bibliografią Warmii i Mazur* w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie kieruje Anita Romulewicz. Obecnie, oprócz olsztyńskiej części zespołu (Marta Pęcak, Krzysztof Romulewicz, Anna Wysocka), w jego skład wchodzi biblioteki powiatowe lub pełniące obowiązki bibliotek powiatowych w miejscowościach: Bartoszyce, Braniewo, Działdowo, Elbląg, Ełk, Giżycko, Gołdap, Iława, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Ostróda, Pisz, Szczytno, Węgorzewo oraz Pasłęk, Dźwierzuty, Lubawa, Morąg.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie, jako koordynator projektu, organizuje praktyki szkoleniowe dla nowo zatrudnianych bibliotekarzy uczestniczących w rejestrowaniu piśmiennictwa regionalnego. W wielu bibliotekach powiatowych bibliografią regionalną zajmuje się jedna osoba, więc każda zmiana w zatrudnieniu wiąże się ze szkoleniem kolejnej osoby. Również w miarę potrzeby organizujemy spotkania i indywidualne konsultacje. Raz w roku organizujemy spotkania całego zespołu. Są one poświęcone wybranym tematom np. *Bibliografia Warmii i Mazur – Spójrzmy na to szerzej* (2013), *Dziedzictwo kulturowe w pracy bibliografa* (2014), *Historia regionu, czyli dział 04* (2017), *Dobór i selekcja materiałów do bibliografii* (2018).

Nasza współpraca zwiększa zakres rejestrowanego piśmiennictwa ukazującego się na terenie Warmii i Mazur. Biblioteki biorące udział w projekcie prezentują bibliografię powiatów na swoich stronach internetowych (są to opisy dotyczące całego powiatu, często tworzone w innych bibliotekach naszej sieci) lub odsyłają do wspólnej *Bibliografii Warmii i Mazur* na stronie WBP.

Bibliografia Warmii i Mazur to dwadzieścia trzy tomy bibliografii regionu warmińsko-mazurskiego, obejmujących piśmiennictwo za lata 1945–1998, pięć płyt CD, za lata 2001–2010. Wszystkie tomy bibliografii drukowanej zostały zdigitalizowane i są udostępniane na stronie Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Cyfrowej. Na stronie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej prezentujemy bazy bibliograficzne od 1982 r. Bazy uzupełniane są na bieżąco.

Anna Wysocka
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie

Tekst powstał na podstawie wystąpienia wygłoszonego podczas konferencji: XXXVIII Spotkanie Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej ZG SBP „Popularyzacja regionalnych baz danych i wiedzy o regionie” zorganizowanej w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, 30-31 V 2019 r.

Stron: 212, cena 35 zł

Wkótce w sprzedaży!

Profesor Jadwiga Kołodziejewska. Badaczka i promotorka bibliotek i czytelnictwa. Księga pamiątkowa

Redaktor: Jadwiga Sadowska

Księga pamiątkowa składa się z trzech części. W części I zamieszczono teksty ilustrujące kierunki działalności Profesor Kołodziejewskiej, w części II zgromadzono bibliografię podmiotową i przedmiotową, w części III zamieszczono wspomnienia. Księgę uzupełniają zdjęcia Pani Profesor oraz indeks osobowy.

Zamówienia: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP (<http://www.sbp.pl/sklep>; sprzedaz@sbp.pl)

©Depositphotos/Pavel Losevsky

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Moniuszko w rytmach samby

Interesujące odsłony ubiegłorocznych obchodów Roku Moniuszkowskiego mieliśmy okazję oglądać w Lublinie i w Świdniku. Muzyka Stanisława Moniuszki w latynoskiej i jazzowej interpretacji – ogólnopolska konferencja naukowa „Od dźwięku do słowa. Rola Moniuszki w kulturze polskiej XIX i XX wieku” i wystawa pt. „Stanisław Moniuszko (1819-1872) – natchniony duchem polskich pieśni ludowych” – tak S. Moniuszkę fetowano w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. H. Łopacińskiego w **LUBLINIE** (woj. lubelskie).

Opera „Straszny Dwór” Stanisława Moniuszki została wystawiona w Zaułku Poetów przy Miejsko-Powiatowej Bibliotece Publicznej im. Anny Kamieńskiej w **ŚWIDNIKU** (woj. lubelskie).

Moniuszko w Zaułku Poetów / JN // *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2019, nr 38, s. 16; Moniuszko na kilka głosów / nat // *Głos Świdnika Pl.* – 2019, nr 36, s. 8; Koncerty i wystawa w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej / (MAVI) // *Kurier Lubelski*. – 2019, nr 102, s. 4

Lubelska nagroda im. Anny Platto

Nagroda dla najlepszego pracownika bibliotek samorządowych województwa lubelskiego, pracującego z dziećmi i młodzieżą, w tym roku trafiła w ręce Jolanty Zając z Filii nr 2 Miejskiej Biblioteki Publicznej w **KRAŚNIKU** (woj. lubelskie). Impreza corocznie współorganizowana jest przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Towarzystwo Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Zarząd Okręgu w Lublinie oraz prywatnych sponsorów. Nagroda nosi imię Anny Platto – przedwcześnie zmarłej bibliotekarki, pracownika WBP im. H. Łopacińskiego, metodyka bibliotekarstwa dziecięcego.

„Tupcio Chrupcio” hitem u dzieci, kryminały Mroza wśród dorosłych / Jolanta Zając; [rozmawiała] Gabriela Bogaczyk // *Kurier Lubelski*. – 2019, nr 154, s. 6; Za miłość do książek i dzieci / Monika Skarżyńska // *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2019, nr 32, s. 10

Mała książka – wielki człowiek

W kampanię proczytelniczą prowadzoną przez Instytut Książki nieprzerwanie od grudnia 2017 r. „Mała książka – wielki człowiek” włącza się coraz więcej bibliotek z województwa lubelskiego. Dzięki tej akcji specjalne książkowe pakiety trafiają do dzieci w wieku przedszkolnym za pośrednictwem bibliotek publicznych. Zwłaszcza cieszy fakt, że wśród nich znajdują się małe biblioteki z miasteczek i wsi, m.in. biblioteki z gminy **BIŁGORAJ** (woj. lubelskie) (**BUKOWA, DĄBROWICA, HEDWIŹYN, KORYTKÓW DUŻY, SZASTARKA** (woj. lubelskie, pow. kraśnicki), a także w **MODLIBORZCACH** (woj. lubelskie, pow. janowski) i **ŚWIDNIKU** (woj. lubelskie).

„Mała Książka – Wielki Człowiek” / Zofia Nizio // *Kultura. Kwartalnik Gminy Biłgoraj*. – 2019, nr 31, s. 24; „MAŁA KSIĄŻKA – WIELKI CZŁOWIEK” // *Nowiny Szastarskie*. – 2019, nr 3, s. 17; Książka na start / ow // *Głos Świdnika.Pl.* – 2019, nr 37, s. 7; „MAŁA KSIĄŻKA WIELKI CZŁOWIEK” / K. Pyć // *Więści Gminne*. – 2019, nr 56, s. 13

Noc Bibliotek 2019

Piąta edycja ogólnopolskiej akcji Noc Bibliotek, która odbyła się w sobotę 5 października 2019 r. pod hasłem „Znajdźmy wspólny język”, w sposób szczególnie intensywny zaistniała w działaniach Gminnej Biblioteki Publicznej Gminy **ZAMOŚĆ** (woj. lubelskie). „W taką noc warto marzyć!!!” – przekonywała w lokalnej prasie bibliotekarka Anna Dubel.

Noc Bibliotek Gminna Biblioteka Publiczna w **MIĘDZYRZECU PODLASKIM** (woj. lubelskie, pow. bialski) twórczo wykorzystała do promowania lokalnej tradycji. Obchody pod hasłem „Tradycja to piękno, które chronimy” promowały kulturę ludową regionu i okazały się ważne dla lokalnej wspólnoty, która żywo i licznie w nich uczestniczyła.

Najkrótszą noc w roku spędzili w bibliotece / Paulina Chodyka // *Słowo Podlasia*. – 2019, nr 26, s. 10; Karkonosze. Mityczna kraina ducha gór / Anna Dubel // *Biuletyn Samorządu Gminy Zamość*. – 2019, nr 9, s. 32; Nocny zlot czarownic w bibliotece! / Anna Dubel // *Biuletyn Samorządu Gminy Zamość*. – 2019, nr 9, s. 32; Show w bibliotece / Anna Dubel // *Biuletyn Samorządu Gminy Zamość*. – 2019, nr 9, s. 33; Trzy wieki polskich banknotów / Anna Dubel // *Biuletyn Samorządu Gminy Zamość*. – 2019, nr 9, s. 34-35

Nowe biblioteki, remonty, rewitalizacje, innowacje...

Do końca tego roku gotowe mają być wnętrza dla filii Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w **LUBLINIE** (woj. lubelskie), która będzie urządzona w lokalu po słynnej Karczmie Słupskiej – kultowej dla kilku pokoleń Lublinian restauracji z dancingami, która przetrwała do roku 2010. Projektowana nowa biblioteka również rości sobie ambicje do tego, by stać się miejscem ważnym na kulturalnej mapie Lublina. Przestrzeń będzie nawiązywać do zieleni położonego w bliskim sąsiedztwie Ogrodu Saskiego, czytelnik ma czuć się tutaj znakomicie – otoczony kolorami natury (biel, zieleń, brąz), zanurzony w kulturę słowa pisanego, znajdzie przyjazne miejsce, gdzie można zażyć zarówno relaksu, jak i twórczej refleksji...

„Wielka rewolucja kulturalna” ma miejsce również w **TARNOGRODZIE** (woj. lubelskie, pow. biłgorajski). Władze Tarnogrodu otrzymały dotację z MKiDN na remont biblioteki. Mieści się ona w zabytkowym budynku XVII-wiecznej synagogi. Samorząd dostał na tę realizację prawie 2 mln zł. Całkowita wartość inwestycji realizowanej w latach 2019-2020 to 2,6 mln zł. Dzięki przyznanym pieniądзом biblioteka zostanie odnowiona z zewnątrz i wewnątrz. Zyska nową aranżację i zostanie doposażona w nowy sprzęt. W placówce zostanie utworzone: Multimedialne Centrum Historii Tarnogrodu (digitalizacja dokumentów, fotografii, nagrań, zakup sprzętu itp.), powstanie Strefa Juniora i Seniora oraz Internetowa Czytelnia.

Znalazły się pieniądze. Biblioteka trafi w końcu do dawnej karczmy / Artur Jurkowski // *Kurier Lubelski*. – 2019, nr 105, s. 6; W „Karczmie” zagości kultura / GR // *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2019, nr 105, s. 6; Książki i płyty zamiast mielonego / GR // *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2019, nr 42, s. 10; Książnica w gimna-

zjum / mp // *Tygodnik Zamojski*. – 2019, nr 33, s. 10; Biblioteka jak nowa / jlk // *Słowo Podlasia*. – 2019, nr 49, s. 8; Wielka rewolucja kulturalna / AGDY // *Dziennik Wschodni*. – 2019, nr 137, s. 8

„Podstawą sukcesu jest zgrany zespół pozytywnych ludzi”

Biblioteka Publiczna w **TELUSZCU** (woj. lubelskie, pow. bialski), filia Gminnej Biblioteki Publicznej w **MIĘDZYRZECU PODLASKIM** (woj. lubelskie, pow. bialski) świętowała swoje 70-lecie. Jubileuszowe obchody były okazją do podkreślenia roli, jaką od kilkudziesięciu lat placówka odgrywa w życiu kulturalnym lokalnej społeczności. Powstała w 1949 r., ale jej tradycje czytelnicze sięgają lat 20. XX w. (tak naprawdę biblioteka funkcjonowała dzięki społecznej inicjatywie mieszkańców od 1917 r.). Jest nie tylko wypożyczalnią zbiorów, ale także miejscem spotkań Dyskusyjnego Klubu Książki, akcji czytelniczych, konkursów, warsztatów, szkoleń i wielu różnorodnych działań edukacyjnych. „Podstawą sukcesu jest zgrany zespół pozytywnych ludzi” – podkreślają bibliotekarze.

Od dekad wspierają lokalną kulturę / Paulina Chodyka // *Słowo Podlasia*. – 2019, nr 26, s. 10

450-lecie Unii Lubelskiej (1569)

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w **LUBLINIE** (woj. lubelskie) przy wsparciu Miasta Lublin przygotowała cykl otwartych wykładów pt. „Unia Lubelska i jej tradycje”. Wykłady odbywały się raz w miesiącu, od lutego do grudnia w lubelskiej książnicy, a prelegentami byli pracownicy naukowcy, archiwiści, muzealnicy i bibliotekarze. Ostatni wykład z cyklu odbył się w lutym 2020 r.

Odlany współcześnie z wielkim kunsztem Dzwon Europy, upamiętniający sojusz polsko-litewski, który od początku obchodów 450. rocznicy podpisania Unii Lubelskiej brzmiał na Placu Litewskim, został przeniesiony na dziedziniec Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Lublinie przy ul. Narutowicza 4 i ma na nim jeszcze długo gościć.

Miejsca w Lublinie związane z unią polsko-litewską // *Nowy Tydzień w Lublinie*. – 2019, nr 21, s. 11

Bibliotekarz z sercem i pasją

Olga Wójtowicz z filii nr 18 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w **LUBLINIE** (woj. lubelskie), podczas odbywającego się w Łodzi X Kongresu Bibliotek „Różni. Równi. Ważni”,

za swoją pracę została uhonorowana nagrodą im. Olgi Rok. Kapituła konkursu była „pod wielkim wrażeniem pomysłów i działań, zwłaszcza wrażliwości na potrzeby cudzoziemców i przywracania kobietom właściwego miejsca w historii”. Olga Wójtowicz uczy języka polskiego emigrantów zza wschodniej granicy, m.in. z Ukrainy, Białorusi czy Uzbekistanu. Początkowo lekcje odbywały się w bibliotece przy ul. Głębokiej, teraz w galerii Labirynt (lekcje organizowane są we współpracy ze stowarzyszeniem Homo Faber).

Nagrodę im. Olgi Rok ustanowiła jej wnuczka – Anna Rok. Olga Rok przyjechała do Polski z Uz-

bekistanu w 1946 r., 20 lat pracowała jako kierownik biblioteki na warszawskim Służewcu. Nagroda finansowana jest z utworzonego przez Annę Rok funduszu wieczystego.

Kreatywność, pasja, zaangażowanie. Nagroda dla lubelskiej bibliotekarki / Olga Wójtowicz ; rozmawiała Małgorzata Domagała // Dziennik Wschodni. – 2019, nr 233, s. 6; Bibliotekarka z Lublina z prestiżową nagrodą / Małgorzata Domagała // Gazeta Wyborcza (Lublin). – 2019, nr 277, s. 1

Wybór:

AGNIESZKA PRYMAK-SAWIC

WBP im H. Łopacińskiego w Lublinie

▶▶ W KILKU SŁOWACH

AUDIOBOOKI – NOWOCZESNOŚĆ W KLASYCZNYM WYDANIU

Audiobooki od lat są synonimem nowoczesności bibliotecznej. Obco brzmiąca nazwa, za którą skrywa się klasyczna forma, znana nam od lat. Różnica polega na innym nośniku. Idea jest ciągle ta sama: odczytywany przez lektora tekst z efektami dźwiękowymi (lub bez efektów).

Kiedyś nośnikami były płyty gramofonowe i kasety magnetofonowe i mieliśmy do czynienia ze słuchówkami lub książką mówioną. Obecnie możemy cieszyć się płytami i słuchać ulubionych książek podczas wykonywania innych czynności.

Od kilku lat w bibliotekach da się zauważyć wzmożone zainteresowanie audiobookami. Za wzrastającym popytem starają się nadążyć wydawcy, którzy serwują słuchaczom-czytelnikom nowości i jest to robione w coraz szybszym tempie. Powiatowa Biblioteka Publiczna w Sieradzu nie jest tutaj wyjątkiem i odnotowujemy zwiększoną liczbę wypożyczeń „książek mówionych”.

Dysponując klasycznymi zbiorami książek mówionych na kasetach, które są sukcesywnie zgrywane na płyty, biblioteka udostępnia również audiobooki. Na większą skalę audiobooki zaczęto kupować od 2009 r., w celu stworzenia nowoczesnej mediateki. Według stanu na 20 października 2019 r. mediateka PBP Sieradz (znajdująca się w czytelni) liczy 1847 tytułów, bez uwzględnienia książek mówionych, które czekają na digitalizację (np. 529 tytułów na kasetach magnetofonowych) i obróbkę dźwiękową oraz tych już zdigitalizowanych (głównie z klasyki literatury polskiej).

Czytelnicy początkowo nieśmiało podchodzili do nowinki, ale od co najmniej czterech lat widać

wzrost wypożyczeń w tym obszarze. Porównując dane statystyczne (styczeń do stycznia danego roku) wyniki przedstawiają się następująco: w 2015 r. było 109 wypożyczonych audiobooków, w 2016 r. – 120, w 2017 r. – 191, w 2018 r. – 258, a w 2019 r. – 346.

Są czytelnicy, którzy korzystają z obydwu form książki (papierowej i mówionej), jak i tacy, którzy powoli przechodzą tylko na „tryb słuchania”. Nowości w audiobookach nie są tak liczne jak w formie papierowej, ale równie szybko się rozchodzą wśród czytelników-słuchaczy. Prym wiodzie literatura piękna dla dorosłych (książki obyczajowe i kryminały oraz klasyka literatury). Drugie miejsce zajmuje literatura piękna dla dzieci, co może wydawać się pewnym zaskoczeniem. Osoby, które czytają i słuchają starają się zaszczepić swoją pasję wśród najmłodszych członków rodziny. Zadowolony mniejszy słuchacz prawdopodobnie sięgnie i po książkę lub komiks.

Suche dane liczbowe nie oddają oczywiście zadowolenia czytelników, którzy często zmuszeni do porzucenia tradycyjnej książki (m.in. ze względów zdrowotnych czy braku czasu), sięgają po audiobooki i nieco „przy okazji”, ciesząc się coraz ciekawszą ofertą.

Warto mieć w swojej ofercie audiobooki, tym bardziej, że są one profesjonalnie nagrywane, a lektorzy stanowią czołówkę aktorską w naszym kraju. Gwarantuje to odpowiedni poziom słuchowisk.

Paweł Jezewski

CZESKIE BUDZIEJOWICE

o czeskich książnicach raz jeszcze

W Republice Czeskiej, w kraju o populacji liczącej 10,6 mln osób, działa 5353 bibliotek publicznych, a zatem jedna biblioteka przypada na 1980 mieszkańców. W bibliotekach publicznych zarejestrowanych jest 1,4 mln osób. Takie dane za rok 2017 podaje SKIP – czeskie stowarzyszenie skupiające bibliotekarzy i profesjonalistów informacji w infografice *Libraries and Skills in Czech Republic*¹.

Czeskie Budziejowice, miasto w Południowych Czechach, o wielowiekowej tradycji, założone w 1265 r. przez króla Ottokara II, jest głównym ośrodkiem administracyjnym, przemysłowym oraz akademickim regionu południowoczeskiego. Dwie największe książki w tym mieście to Biblioteka Naukowa Południowych Czech (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích – <https://www.cbvk.cz>) oraz Biblioteka Uniwersytetu Południowoczeskiego (Akademická knihovna Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích – <http://www.lib.jcu.cz>).

Uniwersytet Południowoczeski jest młodą instytucją naukową, powstał w 1991 r. na bazie dwóch wcześniej działających wydziałów filialnych Uniwersytetu Karola w Pradze oraz praskiej uczelni rolniczej. Głównym spektrum badawczym uczelni są nauki biologiczne i rolnicze, w tym unikatowy kierunek rybołówstwa i ochrony wód. Centralna część biblioteki akademickiej mieści się w gmachu zlokalizowanym na kampusie uczelni. Poza tym funkcjonują cztery biblioteki wydziałowe rozproszone w mieście, jak i poza nim (biblioteka Wydziału Rybołówstwa i Ochrony Wód mieści się w miejscowości Vodňany). Gmach główny pochodzi z 2010 r., prosta, przeszklona bryła, a wewnątrz duży obszar wolnego dostępu z 500 miejscami dla czytelników, w tym sale pracy cichej, komputerowa, kabiny pracy indywidualnej.

W bibliotece głównej umieszczono księgozbiory kilku wcześniej istniejących, osobnych bibliotek wydziałowych (Wydziałów Edukacji, Nauki, Zdrowia i Nauk społecznych oraz Rolnictwa), a ponadto księgozbiory Biblioteki Austriackiej, Biblioteki Szwajcarskiej, Bibliotekę Amerykańską, DAAD – niemieckojęzyczny księgozbiór oraz książki należące do Centrum Biologii Czeskiej Akademii Nauk. Łączna liczba zbiorów w bibliotece głównej

Biblioteka Uniwersytetu Południowoczeskiego
Fot. Autorka

Biblioteka Uniwersytetu Południowoczeskiego
Fot. Autorka

wynosi 450 tys. egzemplarzy, przy czym 200 tys. książek i czasopism udostępnia się w wolnym dostępie, pozostałe, wraz z pracami magisterskimi i doktorskimi, przechowywane są w magazynie. Biblioteka uczelni pełni również funkcję księżnicy publicznej. Po zarejestrowaniu się i wyrobieniu karty bibliotecznego, osoby spoza uczelni mogą wypożyczać książki (10 książek na okres miesiąca z możliwością jednokrotnej prolongaty). Mają też możliwość korzystania ze zbiorów bibliotecznych na miejscu bez konieczności zapisywania się. Jednorazowy wstęp do biblioteki jest płatny w wysokości 10 Kč. Studenci rozpoczynający studia są automatycznie rejestrowani w systemie bibliotecznym. Są oni uprawnieni do wypożyczenia 30 książek, doktoranci – 50, natomiast pracownicy uczelni do 300 woluminów.

Biblioteka Naukowa Południowych Czech, pełniąca funkcję księżnicy regionalnej i publicznej jest największa w rejonie południowych Czech i należy do największych w całym kraju. Jej początki sięgają 1885 r. Zbiory liczą obecnie ponad 1,4 mln egzemplarzy książek, czasopism, map oraz innych dokumentów (w tym duża kolekcja nagrań muzycznych). W bieżącej ofercie znajdują się także gry planszowe przeznaczone głównie dla młodszych czytelników (ze zbiorów samodziel-

nie można korzystać od 15 roku życia). Książnica stała się prężną instytucją kultury w mieście, posiada cztery filie. Główna siedziba biblioteki, po kilkukrotnych zmianach lokalizacji, mieści się w budynku z lat 50. XX w., w którym wcześniej siedzibę miało Muzeum Ruchu Rewolucyjnego Robotników, po którym pozostały dekoracje wnętrza w stylu socrealizmu. Budynek jest modernizowany w miarę możliwości, ale daleko mu do nowoczesnych rozwiązań, brak w nim wolnego dostępu. Jednak już za dwa lata przed obecnym gmachem stanie parterowy pawilon, w którym zaplanowano wolny dostęp, wygodne miejsca do pracy, z nowoczesnym designem. Jedną z głównych funkcji budziejowickiej biblioteki naukowej jest gromadzenie i opracowanie literatury dotyczącej regionu Czech Budziejowic oraz Szumawy, tworzenie bazy czasopism regionalnych oraz analitycznych opisów artykułów na temat regionu. Biblioteka prowadzi wiele projektów, jak internetyzacja bibliotek w Kraju Południowoczeskim, czy promowanie wypożyczania e-booków na smartfony, tablety i czytniki. W 2014 r. Biblioteka Naukowa we współpracy z eReading.cz uruchomiła po raz pierwszy w Czechach usługę wypożyczania e-booków wydanych przez czeskich wydawców na urządzenia mobilne czytelników. Stanowi też centrum metodyczno-szkoleniowe dla bibliotekarzy. Posiada cztery filie w Czechach Budziejowic i współpracuje ze 140 bibliotekami w całym regionie, dokonuje centralnego zakupu książek z przeznaczonego na ten cel funduszu oraz dystrybuje nabytki do poszczególnych księżnic. Jako naukowa biblioteka regionalna otrzymuje egzemplarz obowiązkowy.

Biblioteka Naukowa służy zróżnicowanym grupom użytkowników – od dzieci i młodzieży (w jednej z filii urządzono specjalną salę dla młodych czytelników), przez osoby niewidome i niedowidzące (zapewnia specjalistyczne urządzenia oraz literaturę), po szerokie grupy czytelników, w tym również studentów (biblioteka oferuje bazy online, takie jak EBSCO, Naxos Music Library, ASPI – baza prawnicza, Bibliomedica – baza medyczna, czy Czeska bibliografia narodowa lub baza norm), po naukowców badających historię regionu. W swych zbiorach biblioteka przechowuje wiele cennych starych druków z dawnego klasztoru cystersów w Złotej Koronie (32 tys. wol., w tym duża część sprzed 1801 r., 321 inkunabułów oraz 520 rękopisów). Wiele z tych zabytkowych obiektów można obejrzeć z biblioteki elektronicznej (kramerius.cbvk.cz), obecnie piątej pod względem

Biblioteka Naukowa Południowych Czech
Fot. Autorka

wielkości (1,6 mln zeskanowanych stron) biblioteczecyfrowej w Czechach.

Jednym z ciekawszych projektów realizowanych przez Bibliotekę Naukową w Czeskich Budziejowicach, choć zapoczątkowany w 2008 r. przez Morawską Bibliotekę Regionalną w Brnie, jest publikowanie okładek książek (ObalkyKnih.cz.), a więc stworzenie repozytorium okładek, zawierającego także zeskanowane spisy treści (OCR). Czerpią z tego i inne biblioteki włączając skany do własnych katalogów, a to w efekcie znacząco podnosi jakość usług informacyjnych.

Inny projekt *Kohoutí kříž* (<https://www.kohoutikriz.org/>) poświęcony jest głównie literaturze Szumawy (dołączono także cyfrowe wersje historycznych map tego regionu), obejmuje autorów od okresu średniowiecza po współczesność, a zatem w większości autorów niemieckich ze względu na fakt, że dopiero pod koniec XIX w. Czeši stali się większością narodową.

Biblioteka wspiera również rozwój kompetencji językowych czytelników i w ramach tych działań uczestniczy w projekcie finansowanym przez Ministerstwo Kultury Republiki Czech polegającym na rozbudowywaniu księgozbioru obcojęzycznego, literatury współczesnej, często światowych bestsellerów.

Inna akcja o charakterze ogólnokrajowym, w którym uczestniczy budziejowicka księżnica

naukowa to *Książka do pociągu* (<https://www.facebook.com/knihadovlaku/>). Biblioteki umieszczają na dworcach regały, na których wykładane są książki wycofane ze zbiorów. Podróżni mogą książkę bezpłatnie wypożyczyć na czas przejazdu i odłożyć ją na regale na stacji w innym mieście lub przynieść inną książkę w zamian, jeśli chcieliby tę wybraną zatrzymać.

Specjalna oferta wydarzeń promujących czytelnictwo skierowana jest do dzieci, podczas dwudniowego festiwalu książek, czasopism i gier, który od 2013 r. organizuje Biblioteka Naukowa. Urządzane są różnorodne atrakcje pokazujące, że czytanie może być zabawą i wielką przygodą. Dla dorosłych czytelników przeznaczone są liczne wydarzenia kulturalne, np.: wystawy, spotkania z autorami, muzykami oraz koncerty.

Warto na koniec wspomnieć, że partnerską księżnicą budziejowickiej biblioteki jest Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu.

LILIANNA NALEWAJSKA
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

PRZYPISY

- ¹ <https://publiclibraries2030.eu/wp-content/uploads/2019/02/Czech-Republic-2017.pdf>

BIBLIOTEKA MIEJSCEM INNOWACJI

Fot. www.wikipedia.org

6 listopada 2019 r. w Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku odbyła się dziesiąta konferencja regionalna bibliotek publicznych województwa podlaskiego, poświęcona prezentacji wybranych nowatorskich i niekonwencjonalnych działań, których realizacji podejmują się współczesne biblioteki publiczne.

Pracownicy Działu Instrukcyjno-Metodycznego Książnicy Podlaskiej, zamierzając poznać i wypromować najciekawsze usługi i rozwiązania wdrożone w ostatnich latach w bibliotekach publicznych województwa podlaskiego, zorganizowali konkurs pn. „Biblioteka miejscem innowacji”. Głównym punktem programu konferencji było podsumowanie konkursu oraz prezentacja dokonania laureatów. Organizatorami konferencji byli: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Książnica Podlaska oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Okręg Podlaski, a do udziału w niej zaproszono samorządowców, bibliotekarzy z terenu województwa oraz pracowników Książnicy.

Spotkanie otworzyły: Jolanta Gadek – dyrektor Książnicy Podlaskiej oraz Joanna Trusiuk – kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego.

W pierwszej części konferencji uczestnicy wysłuchali dwóch tematów merytorycznych. *Nowoczesne metody i formy pracy motywujące dzieci i młodzież do odwiedzania bibliotek publicznych* omówił Karol Baranowski, pracownik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Wystąpienie wzbogaciła interesująca prezentacja multimedialna. Następnie Teresa Skrodzka, dyrektor Gminnej

Biblioteki Publicznej w Czerwonem, podzieliła się swoimi doświadczeniami z wizyty studyjnej w bibliotekach Austrii i Niemiec, którą zorganizował Instytut Książki.

Po krótkiej prezentacji filmowej, ilustrującej poprzednie edycje konkursów wojewódzkich, ogłoszono wyniki i wręczono nagrody tegorocznym laureatom. Do konkursu zgłosiło się 8 bibliotek publicznych z województwa podlaskiego, które na specjalnie przygotowanych formularzach zgłoszeniowych opisały swoje innowacyjne pomysły, zrealizowane w ciągu ostatnich trzech lat. Komisja jurorska, po zapoznaniu się z nadesłaną dokumentacją, wyłoniła laureatów i przyznała nagrody następującym bibliotekom:

I miejsce – Bibliotece Publicznej Gminy Kuźnica,

II miejsce – Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Knyszynie,

II miejsce – Gminnej Bibliotece Publicznej w Poświętnem,

III miejsce – Bibliotece Publicznej w Rajgrodzie.

Finałiści konkursu to kreatywne i ambitne biblioteki, które nie boją się zmian, dlatego też szukają na co dzień nowych pomysłów i rozwiązań, aby sprostać oczekiwaniom środowiska lokalnego.

W tym roku zwycięska biblioteka otrzymała pamiątkowy grawerton oraz aparat fotograficzny – nagrodę ufundowaną przez Artura Kosickiego, Marszałka Województwa Podlaskiego, który wręczył ją osobiście dyrektorowi Biblioteki Publicznej Gminy Kuźnica oraz pogratulował wszystkim

uczestnikom konkursu wspianiałych pomysłów. Uhonorowanie laureata nagrodą Marszałka Województwa Podlaskiego podniosło rangę wydarzenia i z pewnością wpłynęło na wzrost zainteresowania bibliotek terenowych konkursami wojewódzkimi w przyszłych latach. Laureaci oraz uczestnicy konkursu *Biblioteka miejscem innowacji* otrzymali również nagrody ufundowane przez Książnicę Podlaską oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Okręg Podlaski, były to m.in.: książki, gry edukacyjne, audiobooki, wyroby ze szkła, dyplomy.

Podczas konferencji Jolanta Gadek – dyrektor Książnicy Podlaskiej oraz Małgorzata Rokicka-Szymańska – przewodnicząca Podlaskiego Okręgu SBP wręczyły jeszcze jedną wspianiałą nagrodę – Medal SBP „W Dowód Uznania”, który przyznaje ZG SBP osobom oraz instytucjom i organizacjom za dokonania i zasługi istotne dla rozwoju polskiego bibliotekarstwa, czytelnictwa oraz informacji naukowej. Medal ten, na wniosek Podlaskiego Okręgu SBP, otrzymała Alla Gryc – emerytowana dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej im. dr. Tadeusza Rakowickiego w Hajnówce, która została uhonorowana za całokształt dokonań w dziedzinie upowszechniania książki i czytelnictwa oraz promocję zawodu bibliotekarza.

Druga część konferencji poświęcona była prezentacji działań nagrodzonych bibliotek, zrealizowanych w ciągu trzech ostatnich lat. Były to często długofalowe przedsięwzięcia edukacyjne, integrujące społeczność lokalną oraz promujące i wykorzystujące zasoby bibliotek. Dyrektorzy i kierownicy zwycięskich bibliotek przedstawili w prezentacjach multimedialnych swoje dokonania.

Biblioteka Publiczna Gminy Kuźnica, laureatka pierwszego miejsca, zgłosiła do konkursu projekt pn. *Wszystko zaczyna się w bibliotece*. Pomysł tego innowacyjnego przedsięwzięcia powstał po konsultacjach z młodzieżą i dotyczył wykorzystania drukarki 3D do promocji gminy Kuźnica oraz biblioteki. Grupa młodzieży, wykorzystując materiały regionalne znajdujące się w bibliotece oraz dokumentację zebraną w wyniku kontaktów z mieszkańcami gminy, wykonała makietę gminy, która prezentowała ciekawe miejsca i zabytki Kuźnicy. Poza tym sporządziła w odpowiedniej skali mapę Kuźnicy, a miniaturowe modele obiektów, np. cerkwi i kościoła w Kuźnicy, wydrukowała na drukarce 3D. Pozyskanie sprzętu pozwoliło również bibliotekarzom na realizację kolejnych inicjatyw, łączących nowe technologie z książką, a mianowicie warsztatów z robotyki i programowa-

nia oraz warsztatów edukacyjnych i czytelniczych. Najmłodsi odbiorcy wydarzeń kulturalno-literackich, w nagrodę za udział w zajęciach, otrzymywali gadżety wydrukowane na drukarce 3D. Projekt ten był świetną promocją biblioteki i został bardzo dobrze oceniony przez społeczność lokalną gminy. Mieszkańcy chętnie odwiedzali bibliotekę, żeby obejrzeć makietę Kuźnicy oraz skorzystać ze zbiorów placówki. Realizacja projektu pozwoliła zaprezentować Bibliotekę Publiczną Gminy Kuźnica, jako nowoczesne i ważne miejsce w społeczności lokalnej, w którym wszystkie grupy użytkowników mogą rozwijać swoje pasje i miło spędzić wolny czas.

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Knyszynie zgłosiła do konkursu wojewódzkiego przedsięwzięcie ph. *Z zapiśnika mojej babci*, którego głównym celem było zagospodarowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży, kultywowanie lokalnych tradycji ludowych, kulinarnych i artystycznych oraz integracja międzypokoleniowa. Dzięki pracownikom biblioteki najmłodsi mieszkańcy wsi Grądy, znajdującej się na terenie gminy Knyszyn, mogli twórczo i aktywnie spędzić czas w okresie wakacji, m.in. uczestnicząc w warsztatach artystycznych i kulinarnych, na których babcie przekazywały swoją wiedzę i doświadczenie młodemu pokoleniu oraz w pikniku rodzinnym. Rezultatem wymienionych inicjatyw była „Galeria na płócie”, prezentująca prace plastyczne wykonane przez dzieci i młodzież oraz tzw. „Zapiśnik”, zawierający opisy oraz ilustracje zbóż i roślin, wchodzących w skład wieńca dożynkowego oraz równianek, ale też przepisy kulinarne na różne dania charakterystyczne dla tej miejscowości. Dzięki tej inicjatywie pracownicy Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Knyszynie mogli zintegrować się z lokalną społecznością oraz pokazać, że współczesna biblioteka to miejsce przyjazne i otwarte na nowe wyzwania.

Gminna Biblioteka Publiczna w Poświętnem została doceniona przez jury konkursowe za inicjatywę utworzenia i koordynowania działalności grupy teatralnej ZAMASKA. Prowadzenie grupy teatralnej przy bibliotece w Poświętnem, było dla pracowników placówki nowym wyzwaniem, wymagającym od nich m.in. kreatywności, pomysłowości, przygotowania pedagogicznego oraz wiedzy o teatrze i literaturze. Oferta ta spotkała się z dużym zainteresowaniem dzieci i młodzieży, którzy systematycznie doskonalili swoje umiejętności aktorskie na próbach i spektaklach, pod czujnym okiem jednej z bibliotekarek. Grupa

teatralna uczestniczyła w imprezach i uroczystościach gminnych (np. Dzień Babci i Dziadka, Dzień Kobiet i Mężczyzn), czynnie włączyła się w akcję Narodowego Czytania oraz brała udział w różnych zajęciach czytelnich w bibliotece. Gminna Biblioteka Publiczna w Poświętnem dzięki tej inicjatywie zyskała nowych czytelników, nawiązała współpracę z rodzicami dzieci należących do grupy teatralnej oraz z różnymi instytucjami działającymi na terenie gminy i poza nią, zdobyła nowe doświadczenia wzmocniła swój wizerunek wśród społeczności lokalnej.

Biblioteka Publiczna w Rajgrodzie, która zdobyła III miejsce w konkursie *Biblioteka miejscem innowacji*, zrealizowała projekt pn. *Zajęcia ogólnorozwojowe z wykorzystaniem literatury dziecięcej*. Zaproponowano najmłodszym czytelnikom oraz ich rodzicom udział w następujących przedsięwzięciach kulturalno-literackich oraz zajęciach ogólnorozwojowych: warsztatach z bajkoterapii, zajęciach z logopedą, warsztatach z trenerką rozwoju osobistego nt. *Rodzice na czasie*, wyjeździe do Teatru Lalek w Białymstoku. Ważnym elementem całego wydarzenia było zaangażowanie rodziców do aktywnego udziału w zajęciach, co wpłynęło na relacje między rodzicami a pracownikami

biblioteki. Powyższa inicjatywa podniosła rangę i wizerunek biblioteki w społeczności lokalnej, a bibliotekarze zdobyli nowe umiejętności i kompetencje.

Pozostałe placówki biblioteczne, uczestniczące w konkursie wojewódzkim, zrealizowały również ciekawe i wartościowe wydarzenia kulturalno-literackie i edukacyjne: warsztaty teatralne dla dzieci pt. *Teatr w Bibliotece* (Miejska Biblioteka Publiczna w Czarnej Białostockiej), warsztaty taneczne, kuglarskie i fireshow *Tańcząc w płomieniach, czyli młodzież w bibliotece* (Gminna Biblioteka Publiczna w Krypinie Kościelnym), warsztaty adresowane do młodych mam *O matko!* (Biblioteka – Centrum Kultury w Szczuczynie), spotkania kulturalno-literackie skierowane głównie do seniorów *Salonik Literacki* (Miejska Biblioteka Publiczna w Wysokiem Mazowieckiem).

Przedstawione przez nagrodzone biblioteki przykłady dobrych praktyk świadczą o systematycznym rozwijaniu i wzbogacaniu swojej oferty, adresowanej do społeczności lokalnej.

JOANNA TRUSIUK
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego
w Białymstoku

►► W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Biblioteka Publiczna im. Z.J. Rumla w Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy na rozmowę o książce *Kwiaty w pudełku. Japonia oczami kobiet* Karoliny Bednarz (05.02.); „Spotkanie z żywą historią” – „Karnawał na dworze polskim” (25.02.); spotkanie z cyklu Klub Podróżnika „Trampek” z Krzysztofem Gajosem „Wyprawa na Kaukaz” (26.02.); uroczystość „Szkoła patriotów – Zygmunt Jan Rumel i tradycje Liceum Krzemienieckiego na Wołyniu” (27.02.); spotkanie autorskie z Aleksandrą Karkowską „Marsz, marsz Batory” (27.02.); uroczystość „Szkoła patriotów – Zygmunt Jan Rumel i tradycje Liceum Krzemienieckiego na Wołyniu” (27.02.).
- Okręg Mazowiecki i Oddział Warszawski Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszenie Wikimedia Polska wraz z Biblioteką Publiczną w Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy „Przystanek Książka” na wspólne dodawanie przepisów w Wikipedii (5.02.).
- Koło SBP przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej oraz Pedagogiczna Biblioteka

Wojewódzka im. KEN w Warszawie na spotkanie „W malowanej bajce” – spotkanie z Dorotą Gellner w 100-lecie urodzin Danuty Gellnerowej (12.02.).

- Koło SBP przy Bibliotece Publicznej im. S. Staszica w Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy na wykład i prezentację multimedialną „Mazury mało znane” (25.02.).

- Koło SBP przy BUW na spotkanie w Klubie pod Otwartą Księgą z dr Magdaleną Paul „Biblioteka – zmiana. Badania wpływu bibliotek” (25.02.).

- SBP Okręgu i Oddziału w Białymstoku i Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku na szkolenie „Budowanie relacji w Zespole oraz pozytywna komunikacja z użytkownikiem bibliotecznym” (11.03.), Sołkowskie Koło SBP na szkolenie o podobnej treści (12.03.).

- Katedra Informatologii, Bibliologii i Edukacji Medialnej Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS na VII Lubelskie Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy (19.03.).

Biblioteki dla dzieci i ich działalność – dwie książki, dwa spojrzenia

Gęborska Marlena, *Biblioteka aktywnie promująca książkę dziecięcą*, SPB, Warszawa 2018, s. 280 (Nauka-Dydaktyka-Praktyka 185)

Walczak-Niewiadomska Agata, *Wczesna alfabetyzacja i jej miejsce w działalności bibliotek publicznych*. Wydawnictwo UŁ, Łódź 2019, s. 201.

Bibliotekarstwo dziecięce w Polsce nigdy nie należało do najważniejszych obszarów badawczych w środowiskach uniwersyteckich. Z tym większą uwagą należy przyjąć dwie, ostatnio wydane publikacje świadczące o naukowych zainteresowaniach bibliotecznymi usługami dla dzieci. Należą do nich: *Biblioteka aktywnie promująca książkę dziecięcą* Marleny Gęborskiej i *Wczesna alfabetyzacja i jej miejsce w działalności bibliotek publicznych* Agaty Walczak-Niewiadomskiej.

Celem pracy Marleny Gęborskiej jest ukazanie oferty kulturalnej dla dzieci i młodzieży w polskich bibliotekach publicznych. W trzech rozdziałach autorka opisała ogólnopolskie akcje promujące czytelnictwo, następnie inne, w tym lokalne działania bibliotek, osobno wyróżniła spotkania autorskie. Jak można się zorientować podczas lektury, publikacja stanowi skrót znacznie obszerniejszej pracy doktorskiej pt. „Model biblioteki aktywnie promującej książkę dziecięcą”, wielokrotnie zresztą przywoływanej w tekście.

Zaletą książki jest dokumentacja prowadzonych przez biblioteki publiczne form pracy z czytelnikiem dziecięcym i młodzieżowym w pierwszej dekadzie XXI w. oraz, co niezwykle ważne, podjęta na nowo próba typologii tych prac.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu znane są dwa podstawowe podziały form pracy z czytelnikami. Pierwszy, do którego nie odwołuje się Gęborska, znany już w latach 60. XX w. opublikowany został w poradniku *W bibliotece dla dzieci* (Warszawa 1965, wyd. 2 1972). Jego autorka, Izabela Nieczowa dzieliła formy pracy z książką według sposobu podania treści na formy żywego słowa, formy wizualne i formy łączone. Autorem drugiej klasyfikacji, przywołanej w książce, jest Jacek Wojciechowski, który dzielił prace z czytelnikiem według grup uczestników na indywidualne, quasi-zbiorowe, zbiorowe i zespołowe w małych grupach. Gęborska podaje jeszcze trzecią typologię (niestety bez podania źródła) Joanny Papużyńskiej. Wszystkie pochodzą z XX w. i nie uwzględniają zmian zachodzących w bibliotecznej pracy, związanych choćby z wykorzystaniem nowych technologii. Potrzeba nowego spojrzenia na działalność kulturalną, animacyjną bibliotek i podjęcie próby stworzenia nowej typologii działań istniała od dawna. Z tym problemem zmierzyła się w swojej pracy Marlena Gęborska proponując podział form ze względu na temporalność i zasięg geograficzny. Wyróżniła: imprezy cykliczne, w tym akcje ogólnopolskie i akcje o zasięgu lokalnym; długofalowe, np. imprezy związane z porami roku, imprezy sezonowe (wakacje i ferie w bibliotece), akcje związane z promocją regionu; okolicznościowe – grupa akcji doraźnych, jak spotkania autorskie, przyjęcia, rocznice i wydarzenia, konkursy, gry i zabawy literackie, wieczory baśniowe oraz formy inicjacyjne, akcje typu „bookstart”, pasowanie na czytelnika, lekcje biblioteczne, promocja aktywnych czytelników.

Na wyróżnione działania autorka patrzy od strony ich funkcjonalności informacyjnej, edukacyjnej i rozrywkowej, za nadrzędną uznając dziś funkcję promocyjną. Taką, jej zdaniem spełniają głównie materiały dokumentujące życie kulturalne biblioteki. Przy podziale form wizualnych wyróżnione zo-

stały formy mające postać tradycyjną (drukowaną), jak i elektroniczną. Osobny rozdział poświęcono spotkaniom autorskim, które zdaniem autorki, mają bezpośredni wpływ na czytelnictwo.

Swoje rozważania autorka oparła na bogatym materiale empirycznym. Badania prowadzono w dwóch etapach. W pierwszym zebrano wywiady w 167 bibliotekach publicznych, w drugim ankiety z 888 bibliotek publicznych, co istotne nie tylko z bibliotek dla dzieci i młodzieży (na 902 wysłane). Do zalet należy zaliczyć bogatą bibliografię, dokumentację fotograficzną i tabelaryczną, dołączone kwestionariusze ankiet.

Szkoda, że w pracy zabrakło szerszego podsumowania, odwołanie do wcześniejszego, niepublikowanego tekstu, to zbyt mało. Autorka nieco rozmija się z historią polskich bibliotek publicznych. Biblioteka Miejska w Łodzi nie nosiła przed wojną imienia Ludwika Waryńskiego (Waryński patronował placówce w latach 1949-1990), 25 listopada 1927 r. nie otwarto w Warszawie Muzeum Książki Dziecięcej tylko Bibliotekę Wzorową dla Dzieci (s. 18), seria wydawnicza Biblioteki Narodowej „Z badań nad czytelnictwem” nie informowała o działalności polskich bibliotek publicznych (s. 22), a Instytut Książki nie jest tożsamy z Instytutem Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej (s. 23).

Druga z omawianych prac również została poświęcona obecności dzieci w bibliotekach publicznych. Agata Walczak-Niewiadomska podjęła wątek wczesnej alfabetyzacji i jej miejsca w działalności bibliotek publicznych. Zaprezentowała analizę terminologiczną i teoretyczną zjawiska, jak i badania własne. Te ostatnie zostały przeprowadzone w 2018 r. w grupie samodzielnych filii bibliotek publicznych dla dzieci (autorka otrzymała ankiety z 97 bibliotek). Zgodnie z tytułem pracy skoncentrowała się na dzieciach w wieku 0-5 lat, wyróżniając dwie podgrupy: 0-2 i 3-5 lat. Niewątpliwie jest to grupa, którą od niedawna wyodrębniono wśród czytelników bibliotek. W pracy cenny jest rozdział terminologiczny pokazujący różne definicje wczesnej alfabetyzacji, rozwój i zmiany pojęcia przede wszystkim w anglojęzycznej, ale i polskiej literaturze przedmiotu. Podsumowanie rozważań stanowi tabela prezentująca sposoby kształtowania przedczytelniczych umiejętności dzieci w wieku 0-5 lat (s. 56). W pracy prezentowane jest spojrzenie od strony instytucji – bibliotek, ich organizacji i wyposażenia, jak i uczestników działań – najmłodszych wraz z opiekunami. Autorka omawia infrastrukturę bibliotek, ich wystrój i wyposażenie, zbiory i ofertę kierowaną do najmłodszych. Zwraca uwagę na konieczność edukacji rodziców i innych dorosłych opiekunów, którzy wraz z dziećmi trafiają do bibliotek. Nie zapomina o tym, że szczególnie dziś, placówki nie działają w próżni i niezbędna jest współpraca z innymi organizacjami i instytucjami zajmującymi się dziećmi.

Pionierskie badania dotyczące przystosowania bibliotek do potrzeb dzieci 0-5 lat przeprowadzone przez autorkę warte będą powtórzenia za kilka lat w celu uchwycenia tendencji i zachodzących zmian.

Praca jest spójna i konsekwentna, poparta niezwykle obszerną bibliografią, przede wszystkim obcojęzyczną, pochodzącą ze skrupulatnie przeszukanej sieci.

Widać wyraźnie, jak duże wyzwania stoją przed polskimi bibliotekami publicznymi, nie tylko tymi, które specjalizują się w obsłudze dzieci, aby jak najlepiej pracować na rzecz wczesnej alfabetyzacji. Istotne wydaje się zwrócenie przez autorkę uwagi na problem kształcenia bibliotekarzy pracujących z najmłodszymi, omówiony, choć może w nieco zbyt krótki sposób, zawód „bibliotekarza wczesnodziecięcego”. Walczak-Niewiadomska ma świadomość słabości, a właściwie braku kształcenia bibliotekarzy dziecięcych w Polsce, co nie zmienia faktu, że warto wiedzieć i mieć na uwadze rozwiązania światowe, w szczególności wyraźne powiązanie między wykształceniem bibliotekarzy a dobrze prowadzonymi usługami.

Jeszcze do niedawna biblioteki publiczne służyły tym, którzy umieli czytać. Stopniowo otwierały się na dzieci uczące się czytać lub będące u progu nauki (przedszkolaki). Obecnie coraz częściej przyjmowane są niemowlaki i dzieci do 2 roku życia, dla rozwoju których istotne są zajęcia z wczesnej alfabetyzacji. W jakim kierunku podąży polskie bibliotekarstwo – czas pokaże – przywołuję tu ostatnie zdanie pracy i mam nadzieję, że Agata Walczak-Niewiadomska będzie nie tylko obserwatorem i świadkiem zachodzących zmian, ale i ich aktywnym uczestnikiem.

Obie prace, które w różny sposób podejmują ważne ustalenia dla działalności przede wszystkim bibliotek publicznych dla dzieci, jak i tych, które obsługują najmłodszych, zasługują na uwagę czytelników.

PRAWO BIBLIOTECZNE

CENTRA USŁUG SPOŁECZNYCH

1 stycznia 2020 r. weszła w życie ustawa z 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818), zwana dalej „nową o centrach”. Ustawa ta nie zawiera odniesień do bibliotek oraz nie zmieniała przepisów ustawy o bibliotekach. Mimo to w kontekście działalności bibliotek, w tym zwłaszcza bibliotek publicznych, ta nowa regulacja zasługuje na uwagę z dwóch względów.

Po pierwsze w ustawie o centrach występują odniesienia do kultury i działalności kulturalnej, której jednym z zakresów jest działalność biblioteczna.

Po drugie centra usług społecznych, zwane dalej „centrami”, to nowy rodzaj jednostek samorządowych, które mogą funkcjonować na terenie działania poszczególnych gmin, co skłania do refleksji na temat ewentualnych relacji między bibliotekami a centrami.

PRZEDMIOTOWY ZAKRES AKTYWNOŚCI CENTRÓW

Jeżeli chodzi o zakres działalności centrów, to został on określony bardzo szeroko. Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o centrach, centrum może realizować usługi społeczne będące zadaniami własnymi gminy oraz zadaniami z zakresu administracji rządowej zleconymi gminie.

Usługi społeczne oznaczają działania z zakresu m.in. kultury, podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośred-

nio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców, m.in. na podstawie ustawy z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1983 ze zm.), zwanej dalej „ustawą o działalności kulturalnej” (art. 2 ust. 1 pkt 9 i ust. 2 pkt 13 ustawy o centrach). W myśl art. 9 ust. 2 ustawy o działalności kulturalnej, prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Z uwagi na to, że zgodnie z art. 2 ustawy o działalności kulturalnej jedną z form organizacyjnych tej działalności są biblioteki, może się wydawać, że brak jest formalnych przeszkód aby centra zajmowały się także prowadzeniem działalności bibliotecznej. Systemowa analiza tej kwestii prowadzi jednak do wniosku, że nie byłoby to rozwiązanie właściwe.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że podstawowym zakresem usług społecznych, realizowanych przez centra, nie jest kultura, wskazana w art. 2 ust. 1 ustawy o centrach na jednej z dalszych pozycji, ale usługi z zakresu właściwo-

ści Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, wyszczególnione w pierwszej kolejności w wyliczeniu, zawartym w powyższym przepisie, czyli usługi z zakresu polityki prorodzinnej, wspierania rodziny, systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej (art. 2 ust. 1 pkt 1-4 ustawy o centrach).

Warte uwagi są w szczególności usługi z zakresu pomocy społecznej, gdyż centra stanowią swego rodzaju alternatywę dla ośrodków pomocy społecznej. Ustawa o centrach w art. 9 ust. 2 pkt 1 stanowi, że centrum dla jednej gminy tworzy się przez przekształcenie funkcjonującego w gminie ośrodka pomocy społecznej w centrum. Na ten wiodący charakter usług z zakresu pomocy społecznej wskazują też przepisy zmieniające ustawy o centrach..., przewidujące najwięcej zmian w ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507 ze zm.).

To, że centrum może podejmować działalność w sferze kultury, nie oznacza zatem, iż działalność ta stanowić może podstawowy zakres aktywności centrum.

Wobec tego w przypadku przewidzenia przy tworzeniu centrum, że ma ono działać również w obszarze kultury, aktywność w tym zakresie powinna być postrzegana jako uboczna w stosunku do głównego zakresu zadań centrum, związanych z zaspokajaniem potrzeb lokalnej społeczności w innych zakresach, w szczególności w zakresie pomocy społecznej.

Pomoc społeczna definiowana jest w art. 2 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej jako instytucja polityki społecznej państwa, mająca na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Na uwagę w tym kontekście zasługuje art. 10 ustawy o centrach. Zgodnie z pkt 1 tego artykułu, warunkiem utworzenia centrum dla jednej gminy jest przekazanie do realizacji centrum wszystkich zadań, w tym usług społecznych, realizowanych dotychczas przez ośrodek pomocy społecznej oraz wybranych i nierealizowanych przez ośrodek pomocy społecznej do dnia utworzenia centrum usług społecznych z co najmniej dwóch zakresów, o których mowa w art. 2 ust. 1 ustawy o centrach.

Utworzenie centrum nie musi się w związku z tym wiązać z przekazaniem mu do realizacji usług z zakresu kultury. Poza tym aktywności centrum w sferze kultury nie muszą pokrywać się z zakresem działalności bibliotecznej, wyma-

gającej odpowiedniego zaplecza i wyposażenia, w tym odpowiednich zbiorów.

Na przykład w ramach swojej działalności centra mogą prowadzić różne warsztaty artystyczne, adresowane do określonych grup użytkowników, korzystających z usług centrum ze względu na oferowane przez nie wsparcie, np. osób niepełnosprawnych. Wspieranie osób niepełnosprawnych stanowi jeden z zakresów usług społecznych, umiejscowiony przed usługami z zakresu kultury (por. art. 2 ust. 1 pkt 6 i 9 ustawy o centrach).

UWARUNKOWANIA O CHARAKTERZE PODMIOTOWYM

Nie mniej istotne, a wręcz ważniejsze, są uwarunkowania podmiotowe prowadzenia przez centra działalności bibliotecznej.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że centra zostały w ustawie o centrach (w jej art. 8 ust. 2) określone jako jednostki budżetowe, czyli jednostki, nieposiadające przymiotu odrębnej od gminy osoby prawnej. Tymczasem samorządowe biblioteki publiczne, zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy o bibliotekach, mogą działać wyłącznie w formule instytucji kultury – albo jako samodzielne, odrębne instytucje, wpisane do rejestru instytucji kultury, prowadzonego przez ich organizatora, albo jako biblioteki „wewnętrzne”, czyli jednostki biblioteczne, funkcjonujące w strukturze innych instytucji kultury, np. domów kultury.

W związku z tym ograniczenie się przez gminę do utworzenia biblioteki w strukturze centrum nie spełniałoby wymogu art. 19 ust. 2 ustawy o bibliotekach, zgodnie z którym w każdej gminie musi działać co najmniej jedna biblioteka publiczna, czyli biblioteka funkcjonująca w formule instytucji kultury. W przypadku zatem utworzenia biblioteki w ramach centrum gmina zobowiązana byłaby do utrzymywania co najmniej dwóch bibliotek, czyli biblioteki w centrum i biblioteki publicznej. Zaprzestanie działalności biblioteki publicznej w związku z utworzeniem biblioteki w centrum należałoby zatem uznać za sprzeczne z art. 19 ust. 2 ustawy o bibliotekach.

W tym miejscu należy podnieść, że podstawowe stanowiska i zespoły, wyodrębniane w strukturze centrum, określone w 23 ust. 1 ustawa o centrach, nie mają bibliotecznego charakteru, choć artykuł ten w ust. 5 dopuszcza wyodrębnienie w centrum innych zespołów lub stanowisk, jeżeli potrzeba ich wyodrębnienia wynika m.in. z rodzaju usług społecznych realizowanych przez centrum.

Nie jest także możliwe łączenie centrum z biblioteką publiczną. Art. 13 ustawy o bibliotekach dopuszcza co prawda łączenie bibliotek publicznych, ale tylko i wyłącznie z innymi instytucjami kultury. Z uwagi na to, że centrum statusu instytucji kultury nie może uzyskać, gdyż musi działać w formule jednostki budżetowej, połączenie centrum z biblioteką publiczną byłoby wobec tego sprzeczne z art. 13 ustawy o bibliotekach.

WSPÓŁPRACA MIĘDZY CENTRUM A BIBLIOTEKĄ

To, że powyższe uwarunkowania o charakterze przedmiotowym i podmiotowym przemawiają przeciwko tworzeniu bibliotek w ramach (strukturze) centrów, nie wyklucza posilkowania się przez nie wsparciem bibliotek publicznych.

Możliwości formalne w tym zakresie stwarza art. 19 ust. 5 ustawy o bibliotekach, który stanowi, że biblioteki samorządowe mogą zawierać, za zgodą organizatora, porozumienia z innymi bibliotekami i instytucjami w sprawie wspólnego prowadzenia obsługi bibliotecznej określonych obszarów lub środowisk.

Choć w powyższym przepisie mowa jest o współpracy bibliotek publicznych z instytucjami, których zakres nie został sprecyzowany, pojęcie to należałoby rozumieć szeroko, nie ograniczając go do innych instytucji kultury.

W razie przyjęcia takiej zawężającej interpretacji, możliwości współpracy na podstawie powyższego przepisu byłyby bardzo ograniczone, zwłaszcza jeżeli chodzi o biblioteki publiczne w mniejszych gminach, na terenie których działa niewiele instytucji kultury, np. tylko biblioteka publiczna albo dom kultury z biblioteką publiczną w swojej strukturze.

To, że instytucje, powołane w art. 19 ust. 5 ustawy o bibliotekach, nie zostały określone jako instytucje kultury, wskazuje też na celowość braku takiego doprecyzowania, w szczególności w zestawieniu z powołanym wyżej art. 13 ustawy o bibliotekach. W ust. 7 tego artykułu instytucje kultury zostały wyraźnie wymienione. Należy w związku z tym założyć, że gdyby zamiarem ustawodawcy było ograniczenie pojęcia „instytucje”, użytego

w art. 19 ust. 5 ustawy o bibliotekach, wyłącznie do instytucji kultury, dookreślenie takie zostałoby dokonane.

Na możliwość współpracy bibliotek publicznych z centrami wskazuje też, biorąc pod uwagę kontekst systemowy, par. 5 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 13 listopada 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w domach pomocy społecznej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1291).

Zgodnie z tym przepisem placówka biblioteczna w domu pomocy społecznej, czyli placówka zorganizowana w formie biblioteki, filii lub punktu bibliotecznego, może współdziałać w wykonywaniu obsługi bibliotecznej z biblioteką publiczną, na podstawie porozumienia dotyczącego:

- 1) udostępniania lub przekazywania materiałów bibliotecznych;
- 2) przekazywania informacji na temat gromadzonych materiałów bibliotecznych;
- 3) udzielania pomocy instrukcyjno-metodycznej i szkoleniowej;
- 4) współpracy przy prowadzeniu działalności edukacyjnej.

W związku z powyższym należałoby przyjąć, że centrum, w przypadku jego utworzenia, może zostać uznane za inną instytucję w rozumieniu art. 19 ust. 5 ustawy o bibliotekach, z którą biblioteka może podjąć, za zgodą organizatora, współpracę w zakresie obsługi bibliotecznej osób, do których kierowana jest oferta centrum – przy założeniu, że centrum realizuje usługi społeczne z zakresu kultury, zbieżne z usługami bibliotek, na rzecz mieszkańców gminy.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o centrach usług społecznych określone w programie usług społecznych mogą być kierowane do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Adresaci usług bibliotecznych centrum, w przypadku zawarcia przez nie porozumienia z biblioteką publiczną na podstawie art. 19 ust. 5 ustawy o bibliotekach, byłby zatem objęci wspólną obsługą centrum i biblioteki, prowadzoną na podstawie tego porozumienia.

RAFAŁ GOLAT

ALICJA SKRZYPCZAK- -JURKOWSKA

18 czerwca 2019 r. minęło osiem lat od śmierci Alicji Skrzypczak-Jurkowskiej, bibliotekarki Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Urodziła się 17 kwietnia 1926 r. w Krakowie w rodzinie Marii (z d. Bochniewicz) i Stanisława Frużyńskich. Do 1 września 1939 r. mieszkała w Poznaniu. W czasie okupacji przebywała w Warszawie, należała do Armii Krajowej, działała w podziemiu pod pseudonimem „Wrzos”. W latach 1940-1944 uczęszczała, w ramach tajnych kompletów, do klasy o profilu matematyczno-fizycznym Liceum Ogólnokształcącego im. Narcyzy Żmichowskiej w Warszawie. Świadectwo dojrzałości otrzymała w sierpniu 1945 r. na podstawie decyzji Komisji Weryfikacyjnej przy Kuratorium Okręgu Warszawskiego, które uznało zaświadczenie stwierdzające ukończenie nauki i zdanie egzaminu w okresie tajnego nauczania (w 1944 r.) z wynikiem pomyślnym. Świadectwo to uprawniało do studiów w szkołach wyższych. W październiku 1945 r. rozpoczęła studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Poznaniu, które przerwała z powodu choroby w 1948 r. W 1947 r. wyszła za mąż za lekarza Kazimierza Skrzypczaka. W 1954 r. urodziła syna Witolda. Od 1957 r. zamieszkała z rodziną we Wrocławiu, gdzie Jej mąż przeniesiono służbowo na stanowisko ordynatora 4 Okręgowego Szpitala Wojskowego we Wrocławiu. W latach 1961-1963 Alicja ukończyła Państwowe Studium Kulturalno-Oświatowe i Bibliotekarskie we Wrocławiu i 25 czerwca 1963 r. złożyła egzamin dyplomowy. Od

17.04.1926 – 18.06.2011

1 kwietnia 1968 r. została zatrudniona w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu. Tam odbyła staż absolwencki zakończony 30 sierpnia 1969 r. egzaminem przed komisją uczelnianą. Pracę rozpoczęła w Oddziale Wydawnictw Ciągłych. Do jej zadań należało m.in. udostępnianie czasopism w czytelni i nadzór nad księgozbiorem czytelni, udzielanie pomocy bibliograficznej czytelnikom. W kwietniu 1972 r. uzyskała awans na stanowisko bibliotekarza, a w listopadzie 1975 r. – na starszego bibliotekarza. Od 1 listopada 1973 r. zorganizowała i prowadziła Bibliotekę II Kliniki Chirurgii Ogólnej, Kliniki Chirurgii Serca, Kliniki Anestezjologii, Zakładu Radiologii i Zakładu Reanimacji przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 66 we Wrocławiu. W 1983 r. drugi raz wyszła za mąż, za Edwarda Jurkowskiego. 28 grudnia 1990 r. osiągnęła wiek emerytalny, ale od 2 stycznia 1991 r. do 31 stycznia 1994 r. nadal pracowała na 1/2 etatu. Zmarła 18 czerwca 2011 r. we Wrocławiu. Została pochowana na Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu.

MAREK DUBIŃSKI

■ #1LIB1REF 2020

W lutym br. odbyły się warsztaty z wprowadzania haseł do Wikipedii w ramach międzynarodowej akcji 1Lib1Ref – 1 bibliotekarz – 1 przypis w Wikipedii. Uczestnicy spotkań dodawali przypisy w Wikipedii. Okręg Mazowiecki i Oddział Warszawski Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszenie Wikimedia Polska wraz z Biblioteką Publiczną w Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy PRZYSTANEK KSIĄŻKA zorganizowali tego typu spotkanie otwarte dla wszystkich chętnych do współpracy z Wikipedią (5 lutego br.), jak również Sekcja Bibliotek Muzycznych SBP, Koło SBP działające przy Bibliotece Śląskiej w Katowicach oraz Biblioteka Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (6 lutego br.)

■ MISTRZ PROMOCJI CZYTELNICTWA 2019

Trwa XII edycja konkursu Mistrz Promocji Czytelnictwa. Dokumentację konkursową, zawierającą sprawozdanie z działań podjętych przez bibliotekę w całym 2019 roku, należy przesłać na adres email: konkurs@sbp.pl w terminie do 16 marca 2020 r.

■ BIBLIOGRAFIA FONOGRAFII POLSKIEJ NA PORTALU SBP

Bibliografia Fonografii Polskiej dostępna jest na portalu sbp.pl. Dane prezentowane są w bazach: Artykuły, książki i prace dyplomowe oraz dodatkowo Artykuły, książki i prace dyplomowe / Aktualizacja 2019 (prezentuje książki, druki i niepublikowane prace dyplomowane w języku polskim, poświęcone szeroko pojętej fonografii); Recenzje z czasopism oraz dodatkowo Recenzje z czasopism / Aktualizacja 2019. Łącznie wprowadzono kilkanaście tysięcy opisów (<http://www.sbp.pl/fonografia/bazy>). Więcej o projekcie: <http://www.sbp.pl/fonografia>. W kolejnych fazach realizacji projektu planowane jest połączenie baz, które będą aktualizowane i uzupełniane.

■ CZASOPISMA NAUKOWE SBP W SYSTEMIE OJS

SBP uzyskało dofinansowanie z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na wsparcie rozwo-

ju czasopism naukowych: „Zagadnienia Informacji Naukowej”, „Przegląd Biblioteczny” oraz zwiększenie ich zasięgu w obiegu krajowym i międzynarodowym. Zakupiony został Open Journal System (OJS) – platforma służąca do zarządzania pracami redakcji i publikowania czasopism online. Jest ona dostępna pod adresem www.ojs.sbp.pl

■ NAGRODA NAUKOWA IM. A. ŁYSAKOWSKIEGO ZA 2019 R.

ZG SBP zaprasza do zgłaszania nominacji do Nagrody Naukowej im. A. Łysakowskiego za 2019 r. Nagroda ma na celu uhonorowanie twórców publikacji i prac badawczych o dużym znaczeniu dla rozwoju teorii i praktyki bibliotekarstwa i informacji naukowej i jest przyznawana w czterech kategoriach: prace o charakterze teoretycznym, metodologicznym, źródłowym, prace o charakterze dokumentacyjno-informacyjnym, podręczniki akademickie, prace o charakterze praktyczno-wdrożeniowym. Nominacje do Nagrody należy zgłaszać do 15 marca 2020 r. pocztą elektroniczną (jadwigasadowska@o2.pl, biuro@sbp.pl z dopiskiem: Nagroda Naukowa SBP im. A. Łysakowskiego).

■ KONKURS NA PLAKAT TYGODNIA BIBLIOTEK 2020 ROZSTRZYGNĘTY

Jury konkursu, któremu przewodniczył Andrzej Tomaszewski, znany i ceniony znawca architektury książki, typograf i grafik, dokonało wyboru plakatu promującego XVII edycję ogólnopolskiego programu Tydzień Bibliotek 2020 pod hasłem *Zasmakuj w bibliotece*. Na konkurs wpłynęły 392 prace. Zwycięzcą został plakat autorstwa Jolanty Różackiej z Wrocławia. Jury postanowiło także przyznać dwa wyróżnienia honorowe, które otrzymali: Mateusz Czekala, Piotr Malinowski z Moniką Rejtner.

MARZENA PRZYBYSZ

Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia dostępne są także na <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>.

■ XXIX SESJA VARSAVIANISTYCZNA „WARSZAWA W KULTURZE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY”

W dniu 29.11.2019 r. odbyła się XXIX Sesja Varsavianistyczna, *Warszawa w kulturze dla dzieci i młodzieży*, zorganizowana przez Muzeum Książki Dziecięcej (dział specjalny i czytelnia naukową Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego). Zgodnie z tytułem, w tym roku konferencja została w całości poświęcona wizerunkowi naszej stolicy, który pojawia się w kulturze kierowanej do młodego odbiorcy.

Sesję poprowadził prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński, kierownik Zakładu Literatury Popularnej, Dziecięcej i Młodzieżowej Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. W otwierającym konferencję referacie pt. „Warszawa... jest przecież tęczowa”. *Miasto malowane słowami* dzieci opowiedział o konkursie na dziecięcy utwór związany ze stolicą Polski zorganizowanym przez Muzeum Warszawy.

Kolejna część sesji została poświęcona szeroko pojętej topografii Warszawy. Jako pierwszy wystąpił przedstawiciel Muzeum Warszawy, dr Łukasz Bukowiecki. Jego referat *Topografia miasta w legendach warszawskich* dotyczył wydanej w 2016 r. nakładem Muzeum Warszawy antologii *Legends warszawskie* w wyborze Anny Marty Zdankowskiej, pod redakcją Julii Odnot, z ilustracjami i w opracowaniu graficznym Wojciecha Pawlińskiego. Tym, co wyróżnia tę publikację, jest układ topograficzny (zastosowany najprawdopodobniej po raz pierwszy w Polsce do porządkowania tego typu utworów), który na wiele sposobów podkreśla historyczne znaczenie miejsc akcji legend warszawskich. Marta Niewieczera przedstawiła referat *Magiczna Warszawa. Fantastyczne przestrzenie polskiej stolicy w literaturze dla dzieci i młodzieży*, dotyczący rozmaitych obrazów nadwiślańskiego grodu w przeznaczonych dla młodych odbiorców utworach fantastycznych, tych dawniejszych (np. Zuzanny Rabskiej) i tych nowszych (np. Marcina Szczygielskiego, Rafała Kosika). Dr Maciej Skowera zaprezentował natomiast prelekcję *Nie tylko palcem po mapie. Warszawa w ilustracji książkowej dla dzieci i młodzieży*, w której opowiedział o wizerunkach polskiej stolicy na dawnych i nowych ilustracjach książkowych, w tym również w książkach obraz-

kowych (picturebookach), poszukując tzw. „miejsc mocnych” w stołecznej topografii przedstawionej na tych grafikach.

Dr Igor Piotrowski rozpoczął ostatni panel referatem pt. *Bolek i Lolek na Dzikim Zachodzie*. Była warszawska dzielnica zachodnia w tekstach kultury dziecięcej i młodzieżowej okresu Polski Ludowej. Przedmiotem jego rozważań były powieści i filmy, które wprowadzają młodego bohatera na terytorium warszawskiego Dzikiego Zachodu, czyli obszaru pomiędzy Śródmieściem, Muranowem a Wolą. Osobą Janusza Korczaka (a raczej – jego literackie portrety, często nie do końca zgodne z rzeczywistością) przybliżyła Agnieszka Witkowska-Krych w wystąpieniu *Pan Doktor z getta. Obraz Janusza Korczaka w publikacjach dla dzieci*. Obraz samego getta w piśmiennictwie dla najmłodszych omówił zaś Krzysztof Rybak w kończącym konferencję referacie pt. „Zupełnie inne miasto”. *Obrazy warszawskiego getta w polskiej literaturze dziecięcej XXI wieku*.

Przedstawiony podczas sesji wizerunek Warszawy okazał się niezwykle ciekawy i złożony, a zaprezentowane wystąpienia zaowocowały żywymi dyskusjami. Dziękujemy za udział i czekamy na kolejną sesję w przyszłym roku.

MARTA NIEWIECZERA
MACIEJ SKOWERA

■ CZAR DAWNEGO KINA

21 stycznia br. w cyklu „Stare Kino na Koszykowej” odbyła się projekcja filmu z roku 1939 „Złota Mask”, według powieści Tadeusza Dołęgi-Mostowicza, w reżyserii Jana Fethkego. Pokazy przedwojennych filmów polskich trwają już od kilku lat w sali konferencyjnej naszej Biblioteki. Zainicjowało je we wrześniu 2016 r. wyświetlenie przeboju lat trzydziestych – „Znachora” (1937) w reżyserii Michała Waszyńskiego. Kluczem do doboru filmów był ich związek z literaturą stworzoną przez pisarzy dawnej Warszawy, dlatego wśród kolejnych tytułów znalazły się m.in. „Dziewczęta z Nowolipiek” (1937, reż. Józef Lejtes) według Poli Gojawiczyńskiej, „Strachy” na podstawie książki Marii Ukniewskiej (1938, reż. Eugeniusz Cękański i Karol Szołowski) oraz „Dzieje grzechu” wg. Stefana Żeromskiego (1933, reż. Henryk Szaro).

Autor plakatu: Aleksandra Gąsowska

Henryk Szaro, „Dzieje grzechu” (1933).

Źródło: Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa

Do obecnej chwili pokazaliśmy 26 filmów, rozszerzając formułę także o adaptacje utworów literackich pisarzy nie związanych z Warszawą – znalazł się w niej „Cham” wg. Elizy Orzeszkowej (1931, reż. Jan Nowina-Przybylski), „Trędowata” według Heleny Mniszkówny (1936, reż. Juliusz

Gardan), a przede wszystkim nasz narodowy epos „Pan Tadeusz”, w niemej wersji filmowej Ryszarda Ordyńskiego z roku 1928.

„Stare Kino na Koszykowej” jest moim „dzieckiem”: wymyśliłem tę formułę i wcieliłem ją w życie przy życzliwym przyzwoleniu dyrektora Biblioteki. Sam decyduję o tym, jaki film pokazać publiczności, a ponieważ jestem z wykształcenia – między innymi – historykiem kina, przed każdą projekcją wygłaszam prelekcję o tym, co widzowie zobaczą na ekranie. W ten sposób udało mi się zgromadzić już stałe grono miłośników Dziesiątej Muzy, osób przychodzących regularnie na nasze projekcje: są to zwykle ludzie starsi, ale nie tylko, bo również studenci, a nawet licealiści. Filmy pozyskuję ze zbiorów FilMOTEKI Narodowej – Instytutu Audiowizualnego.

Filmy w cyklu „Stare Kino na Koszykowej” prezentujemy w różne dni tygodnia, zazwyczaj raz w miesiącu (z wyjątkiem wakacji). Informacje o pokazach można znaleźć na naszej stronie internetowej oraz na plakatach w Bibliotece i niektórych placówkach dzielnicowych.

PIOTR KITRASIEWICZ

POSTAKTUALIA

Stało się tak, że ten sam decydent – należy się **Złoty Sedes Biblioteczny** – zarządził likwidację w Polsce, zawodowej edukacji bibliotekarskiej na poziomie pomaturalnym, a następnie przyczynił się do kasacji wyższych studiów bibliotekoznawczych. To jest aktualnie jedyny kraj europejski, w którym coś takiego nastąpiło. Oraz to jest jedyna rozbudowana i skomplikowana profesja, w której coś takiego ma miejsce. Wychodzi na to, że teraz podobnie bez wykształceniowo są zatrudniane jeszcze tylko babcie klozetowe. Lecz protestów nie ma. Bo kto protestuje, temu humor się psuje.

Z naszych uczelnianych instytutów bibliologicznych poleciały strzępy. Chociaż jeszcze nie wszystko wiadomo, bo niektóre nazwy uchowały się na razie po staremu, mimo że w detalach rzeczywistość (Katowice, Lublin, Wrocław) jest jednak inna. Nie upieram się, że lepsza. W Białymstoku, w Bydgoszczy oraz w Olsztynie wygląda na to, że bibliologicznego nie ma tam już nic. W Warszawie instytutowi wszczepiono rozdrabniającą katedralizację, gdzie nieprzyzwoite słowo **biblioteka** pojawia się raptem raz. Zmian (też chwilowo?) nie sygnalizuje się w Łodzi: tam katedra była i taka jest.

Za to instytut w Toruniu oraz dwa w Krakowie (UJ i UP), według nowej nazwy, zajmą się głównie informacją. Informacja do bibliotekarstwa ma się jak sznurowadła do butów: bez nich nie pochodzisz. Ale w samych sznurowadłach to nawet nie wstaniesz.

Tak zatem u nas teraz jest i na razie inaczej nie będzie. Bo to jedna z tych reform, które wprawiają w osłupienie. Z poprzednich, osoby w moim wieku zapamiętały zwłaszcza reformy B. Bieruta, dzięki którym zamiast żeby mięsem, karmiliśmy się rzodkiewkami, bo także czerwone. Potem **ktoś** jednak się wkurzył. Ale teraz nie.

We wszystkich czynnościach, zawodach, procesach, obowiązuje niepodważalna zasada, że zanim zaczniesz coś robić, to jednak pierwszej dowiedz się: jak. Nie inaczej w bibliotekarstwie. Bo to, wbrew pozorom, dosyć skomplikowana profesja. U nas wykonywana przez dziesiątki tysięcy osób, a na świecie nawet przez miliony, ale tylko tutaj: z wykluczeniem zawodowego przygotowania. Szczerze mówiąc, taka odmienność nie cieszy.

Należałoby zatem zregenerować, a w gruncie rzeczy stworzyć od zera, nauczanie przysposabiające do tego zawodu – w takiej postaci, która tu i teraz wydaje się realna. Otóż po pierwsze: na poziomie pomaturalnym. Żeby nie wdepnąć w objęcia niechętnego temu zawodowi, resortu nauki. Po drugie – z ukierunkowaniem praktycznym i **do** wszystkich oraz **dla** wszystkich rodzajów bibliotek. A zaś po trzecie, w trybie sieciowym, zdalnym, internetowym.

Którego nie kocham, ale nic lepszego **teraz** nie rysuje się na widoku.

Organizatorem oraz głównym wykonawcą w skali kraju, tego typu **dwusemestralnej**, korespondencyjno-zaocznej edukacji zawodowej, powinna być Biblioteka Narodowa, wspierana prawnie i finansowo przez resort kultury – z pomocą kilku dużych bibliotek w największych miastach, jako ośrodków konsultacyjno-dydaktycznych. Owszem: już kiedyś, staraniem mądrych ludzi, mieliśmy coś takiego, ale ktoś to w swoim czasie ochoczo rozdeptał. No więc w życiu jednak bywa i tak, że lepiej cofnąć się nieco, aniżeli zemrzeć marnie.

Ale to nie zrealizuje się samo i nie wykonają tego jacyś **oni**. Potrzeba wniosków, nacisków i propozycji: im więcej, tym lepiej. A im mądrzej, tym jeszcze lepiej. Bez tego, w Polsce ten zawód zniknie – jak śnieg na Saharze.

Możliwe, że właśnie tak powinno być. Ale dlaczego wyłącznie w Polsce? Oraz: czy na pewno każdy, przypisany do tego zawodu **teraz**, ma na widoku dla siebie jakąś odskocznnię na **jutro**?

W ewentualnych zabiegach o (także) **swoje**, nie zaszkodzi czasami kiwnąć palcem. Chyba, że wszystkie palce zostały amputowane.

JACEK WOJCIECHOWSKI

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
we współpracy z Biblioteką Publiczną
m.st. Warszawy – Biblioteką Główną
Województwa Mazowieckiego

Rada Redakcyjna:

Zdzisław GĘBOŁYŚ (przewodniczący),
Sylwia BŁASZCZYK, Stanisław CZAJKA,
Małgorzata JEZIOŁSKA, Mirosława MAJEWSKA,
Bożena WINIARSKA

Redaktor naczelna:

Elżbieta STEFANČYK
(tel. 600-433-877; e-mail: e.stefanczyk@sbp.pl,
e.stefanczyk@onet.pl)

Zastępca redaktora naczelnego:

Barbara BUDYŃSKA
(tel. 507-622-572; e-mail: b.budynska@sbp.pl)

Sekretarz redakcji:

Marzena PRZYBYSZ
(tel. 697-790-802; e-mail: m.przybysz@sbp.pl)

Redaktor techniczny:

Elżbieta MATUSIAK

Opracowanie graficzne i łamanie:

Ewa MAJEWSKA

Tłum. na jęz. angielski:

Małgorzata WALESZKO

Projekt graficzny:

Tomasz KASPERCZYK

Redakcja zastrzega sobie prawo do opracowania
redakcyjnego i skracania tekstów.

Wydawnictwo Naukowe
i Edukacyjne Stowarzyszenia
Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa,
ul. Konopczyńskiego 5/7,
tel. 22 827-52-96
www.sbp.pl

Marta LACH – Z-ca Dyrektora Biura ZG SBP
ds. wydawnictw

tel. 22 827 08 47, e-mail: m.lach@sbp.pl

Konto SBP: Credit Agricole Bank Polska S.A.
46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii
ul. Ciurlionisa 4, 05-270 Marki.

ISSN 0208-4333. Indeks 352624

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie
i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Koszt
prenumeraty rocznej w 2020 r. to **210 zł**. Zamówienia
na czasopismo można składać w ciągu całego roku,
od dowolnego numeru pisma:

- za pośrednictwem e-sklepu SBP, pod adresem
www.sbp.pl/prenumerata,
- telefonicznie pod numerem (22) 608 28 26,
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl,
- listownie na adres: Dział Sprzedaży SBP. Bu-
dynek F, al. Niepodległości 213, 02-086 War-
szawa.

Czasopismo dostępne jest także w wersji elektro-
nicznej w serwisie IBUK oraz IBUK Libra [http://www.
ibuk.pl/fiszka/151684/bibliotekarz.html](http://www.ibuk.pl/fiszka/151684/bibliotekarz.html)

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy
proponujemy następujące rabaty:

- 2-9 egzemplarzy – 20%,
- 10 i więcej egzemplarzy – 30%.

„Bibliotekarz” za lata 1945-2016 jest dostępny
online w Archiwum Cyfrowym SBP pod adresem
www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe

WAŻNE DLA AUTORÓW PUBLIKUJĄCYCH W „BIBLIOTEKARZU”

1. Przysyłanie tekstów w plikach w progra-
mie Word w formatach DOC lub RTF (od-
stęp 1,5 między wierszami), wykresy i tabele
w programie excel, a zdjęcia w formacie JPG
w rozdzielczości 300 dpi na adres Wydawnic-
two Naukowe i Edukacyjne SBP ([wydawnic-
two@sbp.pl](mailto:wydawnic-
two@sbp.pl)) lub bezpośrednio do redaktora
naczelnego na adres: e.stefanczyk@sbp.pl.
Teksty i fotografie powinny być podpisane.
2. Stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy
i pełniona funkcja do umieszczenia w notce
o autorze.
3. Oświadczenie Autora o wyrażeniu zgody na
bezpłatne publikowanie danego tekstu w in-
ternecie w związku z digitalizacją „Bibliote-
karza”.

***Zasmakuj
w bibliotece***

**XVII Ogólnopolski
Tydzień Bibliotek
8–15 maja 2020**

Autorka plakatu Jolanta Różacka

Organizator

Partnerzy

Dofinansowane ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Zapraszamy do składania zamówień na plakat, który będzie promował tegoroczny Tydzień Bibliotek.

Plakat w formacie 470x680 mm można zakupić: mailowo: sprzedaz@sbp.pl, telefonicznie: 22 608 28 26, za pośrednictwem sklepu internetowego: www.sbp.pl/sklep